

TECHNICKÁ UNIVERZITA V LIBERCI
Ekonomická fakulta

NOVÉ ASPEKTY VE VÝVOJI RISK MANAGEMENTU V POJISTNÉ PRAXI

Diplomová práce

Studijní program: N6202 – Hospodářská politika a správa

Studijní obor: 6202T034 – Pojišťovnictví

Autor práce: **Bc. Markéta Lorenc Trpišovská**

Vedoucí práce: Ing. Karina Mužáková, Ph.D.

NEW ASPECTS IN THE DEVELOPMENT OF RISK MANAGEMENT IN THE INSURANCE PRACTICE

Diploma thesis

Study programme: N6202 – Economy Policy and Administration

Study branch: 6202T034 – Insurance Management

Author: **Bc. Markéta Lorenc Trpišovská**

Supervisor: Ing. Karina Mužáková, Ph.D.

Tento list nahradte
originálem zadání.

Prohlášení

Byla jsem seznámena s tím, že na mou diplomovou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb., o právu autorském, zejména § 60 – školní dílo.

Beru na vědomí, že Technická univerzita v Liberci (TUL) nezasahuje do mých autorských práv užitím mé diplomové práce pro vnitřní potřebu TUL.

Užiji-li diplomovou práci nebo poskytnu-li licenci k jejímu využití, jsem si vědoma povinnosti informovat o této skutečnosti TUL; v tomto případě má TUL právo ode mne požadovat úhradu nákladů, které vynaložila na vytvoření díla, až do jejich skutečné výše.

Diplomovou práci jsem vypracovala samostatně s použitím uvedené literatury a na základě konzultací s vedoucím mé diplomové práce a konzultantem.

Současně čestně prohlašuji, že tištěná verze práce se shoduje s elektronickou verzí, vloženou do IS STAG.

Datum:

Podpis:

Poděkování

Upřímné poděkování patří především vedoucí práce Bc. Ing. Karině Mužákové, Ph.D. za její plnohodnotné připomínky a návrhy k úpravám, jež přispěly ke zkvalitnění této diplomové práce. Také jí, spolu s Ing. Andreou Kobík Valihorovou, náleží poděkování za možnost podílet se na projektu SGS, díky kterému vzešel nápad zpracovat diplomovou práci na toto téma.

Velké poděkování patří také rodičům, prarodičům a manželovi za psychickou a finanční podporu během celého studia. Za jejich trpělivost a pochopení, kterého si nadevše cením.

Anotace

Diplomová práce na téma „Nové aspekty ve vývoji risk managementu v pojistné praxi“ je pojata z hlediska vlivu nových aspektů na risk management v oblasti pojišťovnictví. Za tyto aspekty lze považovat směrnici Solventnost II a novodobou finanční krizi. Práce zahrnuje čtyři hlavní části, které obsahují jak teoretické shrnutí nejdůležitějších oblastí pojišťovnictví, tak komparaci vlastních poznatků nabytých po dobu vypracovávání této práce. První kapitola umožňuje proniknout do základních informací v oblasti pojišťovnictví a to především formou stručného vysvětlení teorie a důležitých pojmů nezbytných pro pochopení práce. Druhá část poskytuje vysvětlení vývoje vzniku Evropské unie, Solventnosti I a II a novodobé finanční krize. V třetí části následuje popis problematiky risk managementu, managementu dobré pověsti a stresového testování v pojišťovnictví. Dále docházíme do čtvrté, závěrečné části, ve které dochází k analýze a komparaci přístupu ke klasifikaci rizik v daném odvětví. Závěr práce obsahuje zhodnocení poznatků dosažených zkoumáním.

Klíčová slova

Pojišťovnictví, pojištění, novodobá finanční krize, Solventnost I, Solventnost II, Evropská unie, risk management.

Annotation

Diploma thesis "New aspects in the development of risk management in the insurance practice " is conceived in terms of the impact of new aspects of risk management in insurance. These aspects can be considered as Solvency II and the modern financial crisis. The work includes four main parts that included theoretical summary of the most important areas of insurance and comparison of knowledge and experience gained during the development of this work. The first chapter to penetrate into the basic information in the field of insurance, especially in the form of a brief explanation of the theory and key concepts necessary for understanding the thesis. The second section provides an explanation of the development of the European Union, Solvency I and II and the recent financial crisis. In the third section is followed by a description of the issue of risk management, reputation management and stress testing in insurance. Next, we come to the fourth and final part, involving the analysis and comparison of approaches to the classification of risks in the sector. Conclusion The work includes evaluation of the knowledge attained by examining.

Key Words

Insurance management, insurance, modern financial crisis, Solvency I, Solvency II, the European Union, risk management.

Obsah

SEZNAM ZKRATEK.....	12
SEZNAM OBRÁZKŮ	13
ÚVOD	14
1. TEORETICKÉ ASPEKTY POJIŠŤOVNICTVÍ	16
1.1 Pojišťovnictví a jeho historie	16
1.1.1 Historie pojišťovnictví ve světě	17
1.1.2 Historie pojišťovnictví v českých zemích.....	19
1.2 Pojištění.....	20
1.3 Klasifikace pojištění.....	21
1.3.1 Životní pojištění	21
1.3.2 Neživotní pojištění	21
1.4 Pojistný trh	23
1.4.1 Pojišťovny a pojišťovací zprostředkovatelé	24
1.4.2 Česká asociace pojišťoven a Insurance Europe	25
1.5 Regulace a dozor v pojišťovnictví	26
1.5.1 Obecná východiska regulace a dozoru.....	26
1.5.2 Pojistně technické rezervy pojišťovny	28
2. VÝVOJ PŘÍSTUPU EVROPSKÉ KOMISE K RISK MANAGEMENTU V ODVĚTVĚ POJIŠŤOVNICTVÍ (VLIV KRIZE).....	30
2.1 Historie vzniku Evropské unie.....	30
2.1.1 První náznaky	30
2.1.2 Pařížská smlouva	31
2.1.3 Římská smlouva.....	32
2.1.4 Jednotný evropský trh	33
2.1.5 Evropská unie	34

2.1.6	Amsterdamská smlouva a smlouva z Nice	35
2.1.7	Leakenská smlouva	35
2.2	Solventnost.....	36
2.2.1	Solventnost I	37
2.2.2	Solventnost II	38
2.2.3	Lamfalussyho proces	45
2.3	Novodobá finanční krize	46
2.3.1	Fannie Mae a Freddie Mac	47
2.3.2	Příčiny vzniku krize	48
2.3.3	Dopady finanční krize na trh EU	54
2.3.4	Dopady finanční krize na pojišťný trh.....	57
2.3.5	Larosièrova zpráva.....	58
2.3.6	Harmonizace právního rámce mezi ČR a EU v rámci pojišťovnictví	64
3.	ÚVOD DO PROBLEMATIKY RISK MANAGEMENTU V POJISTNÉ PRAXI	70
3.1	Risk management.....	70
3.1.1	Vývoj risk managementu	71
3.1.2	Fáze risk managementu	72
3.2	Management dobré pověsti	74
3.3	Stresové testování pojišťoven	76
4.	ANALÝZA A KOMPARACE PŘÍSTUPU KE KLASIFIKACI RIZIK V ODVĚTVÍ POJIŠŤOVNICTVÍ.....	79
4.1	Riziko	79
4.1.1	Obecná klasifikace rizik.....	80
4.1.2	Klasifikace rizik v pojišťovnictví	82
4.1.3	Klasifikace rizik podle Solventnosti II	83
ZÁVĚR.....		85
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY		88

Citovaná literatura	88
Bibliografie	94

Seznam zkratek

ČAP	Česká asociace pojišťoven
ČNB	Česká národní banka
ČR	Česká republika
DPH	Daň z přidané hodnoty
EHS	Evropské hospodářské společenství
EIOPA	Evropský orgán pro pojišťovnictví a zaměstnanecké penzijní pojištění
ES	Evropské společenství
ESUO	Evropské společenství uhlí a oceli
EU	Evropská unie
EUROATOM	Evropské společenství pro atomovou energii
FED	Federální rezervní systém
FHA	Federal Housing Administration
G7	G7 je sdružení osmi nejvyspělejších států světa.
HDP	Hrubý domácí produkt
ORSA	Řídící a kontrolní systém
SSSR	Sovětský svaz
TUL	Technická univerzita v Liberci

Seznam obrázků

Obrázek 1 Tři hlavní pilíře Solventnosti II.....	42
Obrázek 2 Systém risk managementu	42
Obrázek 3 Vývoj reálného růstu HDP za trh EU mezi lety 2000–2011	54
Obrázek 4 Vývoj průměrné výše míry inflace v EU mezi lety 2000–2011	55
Obrázek 5 Vývoj míry nezaměstnanosti v EU za období let 2000–2011.....	56
Obrázek 6 Vývoj indexů pojistných trhů v období krize	57
Obrázek 7 Vazby Solventnosti II a managementu dobré pověsti.....	73

Úvod

Každá situace, kterou člověk během života zažívá, s sebou nese nějaká potenciální rizika. V běžném životě je člověk vystavován působení nejrůznějších vlivů, které mohou vést ke vzniku škody a to nejen na majetku, ale i životech lidí. S vývojem společnosti si lidé tuto skutečnost začali čím dál více uvědomovat a tak rostla potřeba ochrany se před těmito riziky chránit. Potřeba ochrany dostala v povědomí lidí větší význam a během let tak došlo k plnému rozvoji odvětví zvaného pojišťovnictví.

Riziko nepostihuje pouze životy lidí, ale je i každodenní součástí fungování organizací. Ty se také dostávají do situací, ve kterých na ně působí nežádoucí vlivy a proto se i ony musí před negativními událostmi chránit. Pro ochranu proti nejistotě, kterou riziko nese, začali riziko řídit a postupem času tak došlo k vývoji nového odvětví managementu – risk management.

Risk management je poměrně mladé vědní odvětví. Bohužel je v řadě organizací jeho význam podceňován a do popředí zájmu se dostává teprve až v posledních pár letech. Čím více se lidská společnost rozvíjí, tím více je potřeba, aby byl kladen větší důraz na řízení rizik. S rozvíjející se společností je třeba brát v potaz, že vznikají nová rizika a rizika stávající přichází s ještě větší silou. Stejně tomu je tak i v samotném centru obchodů s riziky, v pojišťovnách. Risk management umožní identifikovat rizika, která podnikatelský subjekt ohrožují a stanoví, jaké dopady by mohla mít případná realizace tohoto rizika. Následně dochází k řízení rizika, tak že dojde k přijetí opatření k odvrácení následků s realizací rizik spojených a rozhodne se o jejich eliminaci. Je důležité mít dobře zvládnutou oblast risk managementu, protože čím lépe bude firma na potenciální krizovou situaci připravena, tím lépe ji bude schopna řešit a tím menší její důsledky budou.

Kdyby se podnikatelské subjekty věnovaly risk managementu již před novodobou finanční krizí, zajisté by neměla takové dopady, které mnoho firem zaznamenává až doposud. Právě tato novodobá finanční krize, která započala v roce 2008, měla zásadní vliv na vývoj risk managementu. Odkryla chyby v řízení rizik a podnikatelským subjektům dala výrazně najevo, jak důležité je zabývat se řízením rizik a předcházením jejich vzniku.

Významná je tvorba úspor, díky které je možné zhodnotit kvalitu alokace kapitálu. Právě alokace kapitálu je jedním z projevů ekonomické recese, která se po propuknutí novodobé finanční krize ukázala ve velké síle.

Od roku 1970 se orgány Evropské unie snaží o upevnění požadavků na řízení rizik a správu pojišťoven. Tato snaha vyústila ve vytvoření dokumentu zvaného Solventnost I. Dokument se poměrně rychle ukázal jako nedostačující a proto Evropská komise spolu s členskými státy začala v roce 2001 pracovat na projektu s názvem Solventnost II. Cílem Solventnosti II bylo vytvoření a zavedení takového systému, který by představoval co nejlepší shodu se skutečnými riziky pojišťoven a který by podal pevné základy jejich regulace. Směrnice Solventnost II je nadčasový regulační rámec pro evropské pojišťovnictví a představuje významný celosvětový standard, který zásadně ovlivnil risk management pojišťoven.

Cílem této diplomové práce je provést komparativní analýzu přístupů k risk managementu v pojišťovnictví a zhodnotit co pro tuto oblast přinesla novodobá finanční krize. Nejprve vysvětlím obecné pojetí pojištění a řízení rizik v pojišťovnictví za pomoci stručného vysvětlení nejdůležitějších pojmů a procesů v oblasti pojišťovnictví. Následně provedu analýzu vlivu novodobé finanční krize na vývoj risk managementu v prostředí Evropské unie. V závěru provedu analýzu a komparaci přístupů ke klasifikaci rizik v odvětví pojišťovnictví a zhodnotím přístupy diplomové práce.

1. Teoretické aspekty pojišťovnictví

1.1 Pojišťovnictví a jeho historie

Pojišťovnictví je jednou z hlavních oblastí financí. Jedná se o významné ekonomické odvětví, jehož podstatou je zajišťování lidského života a jeho hodnot před riziky s ním spojené. V každodenním životě člověka dochází k situacím, které s sebou nesou potenciální riziko vzniku škody na majetku i zdraví a v důsledku těchto škod pak může dojít k mnohdy neřešitelným životním problémům. Právě pro eliminaci těchto rizik vzniklo ekonomické odvětví zvané pojišťovnictví. Toto nevýrobní odvětví poskytuje formu ochrany před potenciálními riziky. Nabízí nám službu, která dělá život o něco méně složitým.

Pojišťovnictví je systém institucí a specializovaných subjektů, který nabízí ochranu před riziky ve formě pojištění. Dochází zde k přenosu rizik z jednotlivce na specializovanou instituci na základě pojistné smlouvy. Dle kolektivu autorů z knihy vybrané kapitoly pojišťovnictví¹ je pojišťovnictví definováno jako činnost zahrnující vytváření a rozdělování speciální finanční rezervy a fondů, a v rámci stanovených pravidel je užívat k uhrazování pojistných potřeb vznikajících v závislosti na působení pojištěného rizika z nahodilých událostí.

Pojištění představuje již od pradávna způsob, jakým se lze finančně vyrovnat s nahodilými událostmi. Účastník tak není na riziko sám a ví, že v případě realizace rizika mu bude poskytnuta pomoc, díky které se s negativními důsledky lépe vyrovná. Nejen jednotlivci, ale i firmy si často sjednávají pojištění, které je chrání před ničivými riziky. Firmy se před krizí mohou chránit nejen vlastními zdroji jako například samopojištěním, ale není výjimkou, že rizika přenáší na specializované instituce, kterými jsou pojišťovny. Pojištění může být součástí risk managementu, je totiž jedním z nástrojů prevence před riziky.

¹ KOLEKTIV AUTORŮ, *Vybrané kapitoly z pojišťovnictví*. 2. Vyd. Praha: Česká asociace pojišťoven 1999.

1.1.1 Historie pojišťovnictví ve světě

Riziko a vznik negativních událostí je znám už od nepaměti. Již od počátku se lidstvo setkává s rizikem hmotných i fyzických ztrát. Pojištění ve formě v jaké ho známe dnes, vzniklo až v 18. století, i předtím však existovaly prvopočátky smluv a dohod zajišťující určitou formu krytí rizika.

První zmínky o pojišťovnictví nalezneme ve starém Egyptě v období kolem roku 2 500 před n. l. Toto pojištění mělo především formu vzájemného krytí ztrát a to hlavně v souvislosti s krytím výdajů na pohřby. O 500 let později, kolem roku 2 000 před n. l. se začaly vyskytovat dohody kryjící ztrátu majetku, například při přepravě zboží pomocí karavan nebo při ztroskotání lodi. Dalším významným obdobím pro vývoj pojišťovnictví byly roky kolem roku 400 před n. l. V této době se především ve starověkém Řecku začaly sjednávat dohody o vyplácení dávek pro nemocné a zmrzačené vojáky bojující ve válkách. Tyto prvopočátky pojištění měly především formu vzájemné pomoci od ostatních obyvatel a často se jednalo o pomoc, kterou si mohly dovolit pouze zámožné skupiny obyvatelstva. Jednalo se spíše o uzavřenou skupinu osob, která sdružovala majetek. Postupem času, především pak ve středověku, vznikaly další skupiny a spolky, které si vzájemně vypomáhaly. Z tohoto období, z roku 1379, také pochází první dochovaná pojistná smlouva. Jednalo se o námořní pojistku uzavřenou v italské Pise.

Životní pojištění se plně začalo vyvíjet až v 16. století. Dne 18. června 1583 uzavřel William Gibbons smlouvu na život s Richardem Martinem na období 12 měsíců. Těsně před uplynutím smluvené doby pan Gibbons zemřel. Tyto smluvní formy trvaly až do 18. století, kdy byly zpřísněny podmínky pro uzavření životních pojištění. Převratem v oblasti životního pojištění byl rok 1756. V tomto roce se matematik James Dotson rozhodl sjednat si životní pojištění. Toto pojištění s ním však pojišťovna odmítla uzavřít, díky jeho vysokému, rizikovému věku. Proto, aby se ostatní lidé vyššího věku nesetkali s podobným problémem, vytvořil tabulky premiových sazeb. Ty umožnily sjednávat pojištění života za určitý obnos peněz na určitý počet let. Tabulky sestavil po podrobném prozkoumání délek života, knih narození a mnoha dalších dat. Po dlouhém zkoumání se rozhodl riziko rozprostřít na všechny pojištěnce po celou dobu pojištění a vysoké náklady,

které představoval pojištěnec vysokého věku, byly vyrovnány nižšími náklady počítanými na pojištěnce mladšího ².

17. století lze považovat za opravdový počátek vzniku pojišťovnictví. Vznikají první pojišťovny a krytí rizik zaznamenává strmý vzestup. Za první řádnou pojišťovnu je považováno zřízení generální požární pokladny v Hamburku, roku 1676 a následně pak roku 1680 vznik první komerční pojišťovny. První komerční pojišťovna vznikla v Londýně a nesla název „The Fire Office“. Vznikla díky následkům ničivého požáru v Anglii roku 1666, které přiměly stát k zamyšlení a jako nápravné opatření se rozhodli založit pojišťovnu, která zabrání případným podobným ničivým finančním škodám. Od té doby zaznamenává pojišťovnictví výrazný rozvoj a v následujícím 18. století zaznamenává výrazný boom. Jedná se především krytí finančních ztrát v případě vzniku požáru, krytí rizika smrti a zavedení námořního pojištění. Právě díky potřebě námořního pojištění se pojištění vyvíjí nejprve v přímořských městech.

První pojišťovna vznikla v roce 1752 v USA a založil ji Benjamin Franklin. Více známou pojišťovnou je však světoznámá Lloydova společnost, založená v Londýně v roce 1771. Vše začalo tím, že si Edward Lloyd otevřel v ulici Tower Street kavárnu a jelikož hlavní klientelu kavárny tvořili obchodníci, makléři, námořníci a kapitáni lodí, stala se kavárna místem s velkou koncentrací informací o námořní dopravě a často zde docházelo k uzavírání smluv, týkajících se krytí ztráty či poškození lodí a jejich nákladů. Vzájemné smlouvy a dohody daly vznik této světoznámé společnosti, která byla založena spojením finančních zdrojů anglických obchodníků. Časem byly prostory Lloydovy kavárny nedostačující, a tak se centrum námořního pojištění přesunulo do prostor londýnské burzy, jež se zanedlouho stalo celosvětovým centrem námořního pojištění.

S rozvojem dopravních prostředků stoupala potřeba pojištění majetku a odpovědnosti za škodu způsobenou třetí osobě. Vznikaly další a další pojišťovny a roku 1846 také první zajišťovna nesoucí název Kolínská zajišťovací společnost. Již od počátku 19. století je pojištění chápáno jako forma podnikání a rychle se rozvíjí. Není už záležitostí pouze

² *Historie pojišťovnictví.* In: Broken team. [online]. 2013 [vid. 2013-08-10]. Dostupný z WWW: <http://www.brokerteam.cz/historie>

chudých lidí, ale prosazuje se i ve vyšších vrstvách a dochází ke vzniku nových odvětví pojištění.

1.1.2 Historie pojišťovnictví v českých zemích

Stejně jako v jiných zemích i na území našeho státu docházelo k nejvýraznějšímu rozvoji pojišťovnictví v 18. století. Největší zásluha za rozvoj pojišťovnictví na našem území je dána císařovně Marii Terezii, která nejen, že apelovala na zakládání pojišťoven, ale pořádala také dobročinné akce na pomoc poškozeným. Koncem 18. století vzniklo několik zabezpečovacích ústavů a to nejen pro sirotky a vdovy. Díky patentu císaře Františka I. ze dne 4. září 1819 dostalo pojištění právní úpravu a mohly tak vznikat nové pojišťovny, které na sebe nenechaly dlouho čekat. Tou nejvýznamnější je bezpochyby První česká vzájemná pojišťovna založená v roce 1827 v Praze, která po požáru Národního divadla z roku 1881 zaplatila za škodu téměř 300 tisíc zlatých. Další významnou pojišťovnou byla Moravsko-slezská vzájemná pojišťovna založená v roce 1830 v Brně. Jelikož na českém území doposud neexistovala pojišťovna zaměřená čistě na životní pojištění, bylo nutné ji založit. Na tento podnět byly roku 1869 založeny v Praze dvě české pojišťovny, pojišťovna Slavia a pojišťovna Praha. Až do konce 19. století hrály tyto dvě české pojišťovny (Slavia, Praha) společně s německou Concordií na Rakousko-Uherském pojistném trhu životního pojištění jen nepatrnou roli (2,5-3%) a hlavní roli hrály zahraniční ústavy (vídeňské, terstske a budapešťské). Od přelomu 19. a 20. století hrálo životní pojištění hlavní roli v oblasti pojišťovnictví na území Rakousko-Uherska.

V období první světové války došlo k určitému ustrnutí v oblasti pojišťovnictví a došlo k přerušení doposud úspěšného rozvoje pojišťovnictví. Po tomto nepříznivém období dochází opět k zakládání nových pojišťoven a i přes chvilkový útlum za doby protektorátu bylo na našem území v roce 1945 evidováno celkem 733 pojišťoven, pojišťovacích spolků a zahraničních reprezentací.

Velké množství pojišťoven bylo 24. října 1945 znárodněno zestátněním Dekretem prezidenta republiky a k řízení pojišťovnictví byla ustavena Pojišťovací rada se sídlem v Praze. Od 1. 1. 1947 bylo v Československu pouze pět pojišťoven a národních podniků a následně v roce 1948 byl zformován pouze jeden ústav a to Československá pojišťovna.

V souvislosti s novým federativním uspořádáním státu v roce 1968 byly z jediné Státní pojišťovny vytvořeny dva samostatné subjekty Česká státní pojišťovna se sídlem v Praze a Slovenská štátna poisťovňa se sídlem v Bratislavě³

1.2 Pojištění

V každodenním životě se setkáváme s riziky, která mohou vést ke vzniku negativní nahodilé události v důsledku působení přírodních vlivů či chování lidí. Důsledky ve formě újmy na zdraví, kterou může být například úraz, nelze ve většině případů předpovídat. Naopak důsledky, mezi něž můžeme jmenovat například smrt, předpokládat lze. Víme totiž, že jednou s jistotou nastane, nevíme však kdy. Pojištění je jedním z nástrojů, kterým se lidé mohou chránit před mnohdy existenčními problémy v důsledku nastání negativní nahodilé události.⁴ Pojištění je velmi obsáhlý pojem, který lze chápat různými způsoby z různých hledisek.

Dle Ducháčkové lze z hlediska ekonomického pojištění chápat jako proces vytváření, rozdělování a užití peněžního rezervního fondu sloužícího k úhradě potřeb nebo škod vzniklých v důsledku realizace nahodilé události. Tento fond funguje na základě pojistných metod.⁵

Jak míní kolektiv autorů z knihy vybrané kapitoly z pojišťovnictví, pokud se podíváme na pojišťovnictví z hlediska právního, jedná se o závazkový právní vztah s rovným postavením obou účastníků. Pojišťovna na sebe v rámci tohoto vztahu přebírá závazek vyplácet pojistné plnění pojištěnému, nastane-li nahodilá událost, na kterou byl pojištěný

³ HISTORIE POJIŠŤOVNICTVÍ. In: Broken team. [online]. 2013 [vid. 2013-08-10]. Dostupný z WWW: <http://edu.uhk.cz/~jindrvo1/predmety/?p=pojis&page=historie>

⁴ KOLEKTIV AUTORŮ, *Vybrané kapitoly z pojišťovnictví*. 2. Vyd. Praha: Česká asociace pojišťoven. 1999.

⁵ DUCHÁČKOVÁ, E. *Principy pojištění a pojišťovnictví*. 3. Vyd. Praha: Ekopress, 2009. ISBN 978-80-86929-51-4.

v rámci dané pojistné smlouvy pojištěn. Výjimkou je pouze sociální zabezpečení, zde se nejedná o závazkový právní vztah.⁶

1.3 Klasifikace pojištění

Pojišťovnictví lze klasifikovat z mnoha pohledů. Lze jej dělit dle způsobu financování na soukromé a sociální. Dále může být pojištění děleno z pohledu práva na dobrovolné a povinné. Způsobů jak dělit pojištění je nepřeberné množství. Jelikož se v odborných literaturách nejčastěji setkáme s dělením pojištění do dvou základních skupin, životní a neživotní pojištění rozhodla jsem se v této diplomové práci popsat právě tyto dvě skupiny.

1.3.1 Životní pojištění

Životní pojištění kryje riziko škod na zdraví. Jedná se o pojištění pro případ smrti, pro případ dožití nebo o kombinaci obou těchto pojištění. Pojištění pro případ smrti kryje riziko smrti pojištěného. V případě realizace pojistné události, dochází k vyplacení pojistného plnění osobě uvedené v pojistné smlouvě. Naopak pojištění pro případ dožití může být chápáno jako určitá forma spoření, nejspíše právě proto pod toto odvětví spadá důchodové pojištění. Důchodové pojištění je pojištění na dožití se určitého věku. Po dosažení věku, který je sjednán ve smlouvě, je pojištěnému na základě této smlouvy vyplaceno pojistné plnění.

1.3.2 Neživotní pojištění

Neživotní pojištění zahrnuje širokou škálu rizik, mezi která patří především krytí rizik ohrožující zdraví a životy lidí a rizika vyvolávající škody na věcech či rizika ztrát. Neživotní pojištění je velmi obsáhlá oblast, ve které jsou často jednotlivá rizika vzájemně kombinována pro zajištění co největšího rozsahu ochrany.

⁶ KOLEKTIV AUTORŮ, *Vybrané kapitoly z pojišťovnictví*. 2. Vyd. Praha: Česká asociace pojišťoven. 1999.

Jak uvádí Cipra, neživotní pojištění se nejčastěji uzavírají na kratší časové období než je tomu u pojištění životního. Nejčastějším obdobím je jeden rok. Jedná se o pojištění škodová s pojistným plněním na skutečný rozsah škody či dobu trvání následků této škody. Tato oblast pojištění zahrnuje pojištění majetku, pojištění odpovědnosti za škodu, úrazové pojištění, soukromé zdravotní pojištění a nemocenské pojištění.⁷

Pojištění majetku umožňuje lidem snížení důsledků vzniklých v případě ztráty či poškození majetku. Kryje rizika vzniku přímých věcných škod nebo rizika, v jejichž důsledku dochází k finančním ztrátám. Mezi riziko první, tedy riziko vzniku přímých věcných škod řadíme rizika živelní, vodovodní, havarijní, strojní a rizika odcizení nebo vandalství. Rizika finančních ztrát zase zahrnují riziko přerušení provozu a úvěrové riziko. Pojištění majetku lze kategorizovat do tří skupin zahrnující pojištění majetku obyvatelstva, pojištění průmyslových a podnikatelských rizik a pojištění zemědělských rizik.

Pojištění odpovědnosti za škody kryje riziko škod způsobených pojištěnou osobou třetí straně, přičemž třetí strana není ve většině případů při sjednání pojistné smlouvy známa. Do této kategorie spadá odpovědnostní pojištění vozidel, odpovědnostní pojištění při pracovních úrazech a nemocech z povolání, profesní odpovědnostní pojištění a obecné odpovědnostní pojištění. V rámci odpovědnostního pojištění se často setkáváme s pojištěními, jenž jsou zákonem stanoveny jako povinná. Mezi tato pojištění zahrnujeme povinné smluvní pojištění odpovědnosti za škodu způsobenou provozem vozidla, povinné smluvní pojištění odpovědnosti provozovatelů civilních letadel, povinné smluvní pojištění odpovědnosti pro za škody vzniklé při výkonu práva myslivosti a povinné smluvní pojištění odpovědnosti za škody vzniklé při výkonu povolání.

Úrazové pojištění umožňuje lidem chránit se před ztrátou příjmů v důsledku úrazu nebo smrti. Pakliže u pojištěného dojde k realizaci jedné z těchto událostí, dochází k vyplacení pojistného plnění. Pojistné plnění je vyplaceno v případě realizace pojistné události, tedy v důsledku úrazu, jenž má za příčinu přechodné nebo trvalé tělesné poškození zdraví nebo smrt. Může být vyplaceno jak jednorázově, tak ve formě důchodu. Často dochází ke kombinaci krytí rizika následků úrazu a smrti následkem úrazu není však

⁷ CIPRA, *Pojistná matematika*. 2. Vyd. Praha: Ekopress, s.r.o. 2006. ISBN 80-86929-11-6. Str.30.

výjimkou, že se úrazové pojištění sjednává v rámci sdružených pojištění, mezi něž lze jmenovat například cestovní pojištění. Ducháčková ve své knize Principy pojištění a pojišťovnictví píše, že⁸ „úraz bývá v pojišťovnictví charakterizován jako náhlé neočekávané působení zevních sil nebo vlastní síly, neočekávané a nepřetržité působení vysokých teplot, par, plynů, záření a jedů, které měly za následek tělesné poškození nebo smrt pojištěného.“

Soukromé zdravotní pojištění se podle Cipry dělí na soukromé pojištění léčebných výloh a soukromé nemocenské pojištění. U soukromého pojištění léčebných výloh je pojistnou událostí vznik a trvání nezbytné péče o pojištěného.⁹ Nemocenské pojištění je doplňkem povinného všeobecného zdravotního pojištění a povinného sociálního nemocenského pojištění. Jedná se o určitý nadstandard v poskytování zdravotní péče či zajištění odbourání důsledků v případě dlouhodobé nemoci. V rámci tohoto pojištění lze pojistit nadstandardní vybavení při pobytu v nemocnici, pojištění vzácných onemocnění či stomatologické výkony hrazené jen z části nebo vůbec nehrazené zdravotními pojišťovnami.

1.4 Pojistný trh

Trh je velmi obsáhlý pojem, který lze jako většinu běžně používaných termínů vymezit mnoha definicemi. Jak uvádění autoři Kotler, Wong, Saunders a Armstrong, z pohledu ekonoma lze trh chápat jako „všechny kupující a prodávající, kteří provádějí směnu výrobků nebo služeb.“¹⁰ Jedná se o místo střetu nabídky s poptávkou. Stejně je tomu i na pojistném trhu, i zde se střetává nabídka s poptávkou a to nabídka pojistných produktů s poptávkou po nich. Nabídka je zastupována pojišťovnami nebo jejich zástupci, pojišťovacími zprostředkovateli. Na druhou stranu poptávku zastupují lidé a firmy.

⁸ DUCHÁČKOVÁ, E. *Principy pojištění a pojišťovnictví*. 3. Vyd. Praha: Ekopress, 2009. ISBN 978-80-86929-51-4. Str. 119

⁹ CIPRA, *Pojistná matematika*. 2. Vyd. Praha: Ekopress, s.r.o. 2006. ISBN 80-86929-11-6.

¹⁰ KOTLER, P. WONG, V. SAUNDERS, J. ARMSTRONG, G. *Moderní marketing*. 1. vyd. Praha: Grada publishing, 2007. ISBN 80-24715-45-7. Str. 428.

Pojistný trh je často chápán pouze jako místo obchodu s pojistnými produkty. Nelze ho však takto jednoznačně vymezit. Díky volným peněžním prostředkům, které se v něm nacházejí, lze pojistný trh částečně chápat jako trh investiční. Díky tomu, že každá pojišťovna musí povinně vytvářet pojistně-technické rezervy na výplatu pojistných plnění, zde vzniká prostor pro investování. Životní pojištění totiž představuje rezervy dlouhodobého charakteru, které lze využít k dlouhodobému investování. Tímto dochází k prolnutí jak pojistného tak investičního trhu.¹¹

1.4.1 Pojišťovny a pojišťovací zprostředkovatelé

Pojišťovnu lze chápat jako specializovanou instituci, jenž na sebe přebírá pojistná rizika. Za tento přesun rizik jí náleží úplata ve formě pojistného a pojištěnému náleží v případě, že nastane pojistná událost sjednaná v pojistné smlouvě pojistné plnění. Pojišťovna může být založena buď jako družstvo nebo jako akciová společnost. Ke svému podnikání musí dostat povolení od Ministerstva financí České republiky a během své činnosti se řídí platnou právní legislativou.

Pojišťovací zprostředkovatelé jsou osoby nabízející pojistné produkty koncovým zákazníkům. Jedná se o samostatné podnikatelské subjekty, které vytvářejí jakýsi mezičlánek mezi pojišťovnou a klientem. Zákon č. 38/2004 Sb. o pojišťovacích zprostředkovatelích a likvidátorech pojistných událostí vymezuje šest typů pojišťovacích zprostředkovatelů, kterými jsou: vázaný pojišťovací zprostředkovatel, podřízený pojišťovací zprostředkovatel, pojišťovací agent, výhradní pojišťovací agent, pojišťovací makléř a pojišťovací zprostředkovatel, jehož domovským členským státem není Česká republika. Všichni pojišťovací zprostředkovatelé musí být zapsáni v registru, musí splnit odborné předpoklady a podmínky důvěryhodnosti.

¹¹ DAŇHEL, J. et al. *Pojistná teorie*. 2. vyd. Praha: Professional Publishing, 2006. ISBN 80-86946-00-2. Str. 45.

1.4.2 Česká asociace pojišťoven a Insurance Europe

Nedílnou součástí pojistného trhu je asociace pojišťoven zahrnující Českou asociaci pojišťoven (ČAP) a Insurance Europe. Česká asociace pojišťoven je dobrovolné sdružení, které seskupuje komerční pojišťovny v České republice od roku 1994. Má 28 řádných členů a 2 členy se zvláštním statutem. Hájí a prosazuje společné zájmy pojišťoven ve vztahu k orgánům státní správy a zahraničí. Je významnou institucí na pojistném trhu. Za vše také mluví to, že na celkovém předepsaném pojistném má v České republice podíl skoro 98%. Organizace se snaží utvářet dobré podmínky pro prosperitu pojistného trhu. Jelikož asociace klade důraz na dodržování etiky v pojišťovnictví, přijala v roce 1995 Kodex etiky v pojišťovnictví. Právě díky tomuto kodexu lze říci, že jednou z jejích činností je utváření pravidel etického chování v pojišťovnictví. Cílem tohoto kodexu je především vytváření statistik a nejrůznějších analýz potřebných pro členy asociace, neustálé zlepšování jména pojišťovnictví, reprezentování a prosazování zájmů svých členů. ČAP je také řádným členem Insurance Europe.

Pojišťovací a zajišťovací federace Insurance Europe je mezinárodní neziskové sdružení čítající 34 členů. Tyto členy tvoří národní asociace pojišťoven z celé Evropy. Insurance Europe zastupuje instituce, jenž tvoří 95% z celkového příjmu pojistného v Evropě. Jejím posláním je proniknout do problematiky pojišťovnictví a podnítit tak jeho rozvoj. Snaží se o zvýšení povědomí o pojistitelích a zajišťitelích a všech faktech s pojišťovnictvím a zajišťovnictvím spojených. Poskytuje infrastrukturu pro výměnu informací a zkušeností mezi svými členy a poradenství v otázkách zájmu evropského odvětví pojišťovnictví. Současně se snaží svou aktivitou přispívat k hospodářskému růstu a důvěře v evropské pojišťovnictví. S důrazem na etiku se Insurance Europe zavázalo k čestnosti, bezúhonnosti a dodržování principů transparentnosti. Je registrována v rejstříku evropské komise/Evropského parlamentu zástupců zájmových skupin a řídí jeho kodex chování. Výbor existuje již od roku 1953.

1.5 Regulace a dozor v pojišťovnictví

Pro správné fungování pojišťoven je potřeba zajistit zpětnou vazbu na pojistném trhu, která bude kontrolovat činnost pojišťoven, dohlížet na ně a cíleně je usměrňovat po celou dobu jejich provozu.

1.5.1 Obecná východiska regulace a dozoru

Nutnost regulace v pojišťovnictví vyplývá z podstaty nesouladu mezi placením pojistného a výplatou pojistného plnění. Podstata toho, že výplata pojistného plnění je realizována až na konci pojistné doby, která mnohdy činí i několik let, vede pojišťovnu k nutnosti vytvářet povinné rezervy na výplaty pojistných plnění. Aby docházelo ke správnému fungování daného systému, je nezbytně nutné zajistit regulaci v oblasti hospodaření s těmito rezervami. Regulací v této oblasti tedy rozumíme vytváření pravidel správného fungování finanční sféry a jejich kontrolu.

Pro správné fungování ekonomiky je důležité, aby kromě ekonomické stability byl kladen důraz i na důvěryhodnost pojišťoven, zajišťoven i pojišťovacích zprostředkovatelů a samostatných likvidátorů. Proto, aby bylo této myšlenky dosaženo, je nutné, aby nad pojišťovnictvím existovala pomyslná ruka, která bude tuto oblast ekonomiky kontrolovat a vést k prosperitě. Správného fungování bude dosaženo jen tehdy, když existuje zpětná kontrola činnosti a právě z tohoto důvodu je na základě zákona o pojišťovnictví ustanoven dozor nad pojišťovnami a zajišťovnami, který je svěřen do rukou České národní banky. ČNB je centrální bankou, jejímž úkolem je mimo jiné dohlížet na celý finanční trh.

Posláním v oblasti dozoru je kontrola solventnosti pojišťovny včetně sledování dokumentů účetního charakteru, dohlížení na vytváření rezerv, dostatečnost těchto rezerv a jejich bezpečné kapitálové umístění, na druhou stranu se snaží i o podporu zdravého rozvoje, tržní disciplíny a konkurenceschopnosti pojišťoven a zajišťoven, předcházení systémovým krizím, ochraně pojistníků, pojištěných a oprávněných osob a posilování

důvěry veřejnosti v pojišťovnictví. Jejím cílem není zachování stability každé pojišťovny či zajišťovny, ale zachování stability pojistného trhu.¹²

Daňhel ve své knize uvádí, že vedle obecně daných pravidel dozoru v pojišťovnictví je kladen velký důraz na materiální stránku dohledu, jenž závisí na periodických revizích hospodaření pojišťoven a kvótování aktiv. Při kvótování pojišťovna stanovuje na základě portfolia minimální povinné kvóty, které musí uložit do velmi bezpečných aktiv. Jedná se například o dlouhodobé státní dluhopisy. Na druhou stranu musí také dojít ke stanovení maximální kvóty, které je naopak vhodné investovat do rizikovějších aktiv. Příkladem mohou být akcie.¹³

Jak hovoří zákon o České národní bance (dále jen ČNB)¹⁴: „*Dohled, který v pojišťovnictví zajišťuje, zahrnuje rozhodování o žádostech o udělení licencí, povolení, registrací a předchozích souhlasů podle zvláštních právních předpisů, kontrolu dodržování podmínek stanovených udělenými licencemi a povoleními, kontrolu dodržování zákonů, k jejichž kontrole je ČNB zmocněna zákonem nebo zvláštními právními předpisy, kontrolu dodržování vyhlášek a opatření vydaných ČNB, získávání informací potřebných pro výkon dohledu a jejich vymáhání, ověřování jejich pravdivosti, úplnosti a aktuálnosti, ukládání opatření k nápravě a sankcí a řízení o správních deliktech a přestupcích.*“

Evropská unie se již několik let snaží o plné sjednocení právní a správních předpisů v oblasti regulace pojišťovnictví za účelem vytvoření jednotných podmínek pro všechny účastníky trhu. Bohužel však naráží na několik problémů v oblasti legislativy, které nebude lehké splnit a ještě dlouho dobu potrvá, než budou zcela paralelní. Velmi náročné se ukázalo sladit legislativu dozoru u zemí, které mají mnohdy značně rozdílný pohled na míru přísnosti dozoru v pojišťovnictví. Nyní lze na základě principu „pasportu“ vydaného domovským členským státem podnikat ve všech členských zemích na základě

¹² SINGER, M. *Dohled ČNB nad finančním trhem*. [online]. In: ČNB. 2006 [vid. 2013-12-12]. Dostupný z WWW: http://www.cnb.cz/cs/verejnost/pro_media/clanky_rozhovory/media_2006/cl_06_061220.html

¹³ DAÑHEL, J. et al. *Pojistná teorie*. 2. vyd. Praha: Professional Publishing, 2006. ISBN 80-86946-00-2.

¹⁴ Zákon č. 6/1993 Sb., o České národní bance, ve znění pozdějších předpisů, a dalšími právními předpisy. Dostupný z WWW: http://www.cnb.cz/miranda2/export/sites/www.cnb.cz/cs/legislativa/zakony/download/zakon_o_cnb.pdf

dozoru domovského státu, jenž je odpovědný za sledování solventnosti pojišťovny podnikající na základě tohoto pasu.

1.5.2 Pojistně technické rezervy pojišťovny

Pojistně technické rezervy jsou jedním ze základních nástrojů hospodaření pojišťovny, a proto je na jejich tvorbu kladen velký důraz. Pojišťovna může efektivně fungovat jen v případě, že bude svědomitě a řádně tuto rezervu spravovat. U pojištění, která zahrnují krytí rizika, jejichž pravděpodobnost realizace je pravděpodobná nebo jistá, ale není známa výše plnění nebo okamžik, je pojišťovna povinna vytvářet technické rezervy na výplatu pojistných plnění. Běžně se tyto rezervy vytváří z přijatého pojistného a používají se na výplatu pojistných plnění v případě, že pojišťovna není schopna na tuto výplatu použít běžné příjmy. Charakter je rozdílný u rizikových a u rezervotvorných pojištění. Tvorba a užití rezerv podléhá dozoru ČNB. Pojišťovna je musí tvořit tak, aby byla za každé situace schopna dostát svým závazkům, z tohoto důvodu je ČNB oprávněna zakázat pojišťovně zahrnutí pohledávky z jí uzavřené pojišťovací smlouvy do finančního umístění.

Technické rezervy pojišťovna vytváří dle zákona o pojišťovnictví jak pro životní tak neživotní pojištění. Existuje několik druhů technických rezerv, které pojišťovna vytváří podle toho na kterou činnost je zaměřena.¹⁵

1) Pojišťovny nabízející životní pojištění povinně vytváří:

- Rezervu na nezasloužené pojistné,
- Rezervu pojistného životních pojištění,
- Rezervu na pojistná plnění,
- Rezervu na pojistné prémie a slevy,
- Rezervu životních pojištění, je-li nositelem investičního rizika pojistník,
- Jiné rezervy.

¹⁵ Zákon č. 363/1999 Sb., o pojišťovnictví. Dostupný z WWW: <http://business.center.cz/business/pravo/zakony/pojistovnictvi/>

2) Pojišťovny nabízející neživotní pojištění povinně vytváří:

- Rezervu na nezasloužené pojistné,
- Rezervu na pojistné plnění,
- Rezervu na pojistné prémie a slevy,
- Vyrovnávací rezervu
- Rezervu pojistného neživotních pojištění,
- Jiné rezervy.

Pojistně technické rezervy nalezneme v pasivech bilance pojišťovny. Rezervy dlouhodobého charakteru, tedy rezervy vytvořené z pojistného životních pojištění, pojišťovna investuje na finančním trhu. Jak uvádí Ducháčková, toto investování podléhá několika pravidlům:¹⁶

- **Pravidlo bezpečnosti** (Rezervy lze investovat pouze v případě spolehlivého uložení.);
- **Pravidlo rentability** (Rezervy lze investovat jen v případě, že jejich investování přinese zhodnocení.);
- **Pravidlo likvidity** (Rezervy lze investovat jen v případě, že jejich určitá část je vždy neprodleně k dispozici na výplatu pojistných plnění.);
- **Pravidlo přiměřeného rozložení** (Rezervy lze investovat jen v případě, že jsou prostředky na investování rozloženy.);
- **Pravidlo diverzifikace** (Rezervy lze investovat jen v případě, že jejich investice je rozprostřena na více subjektů.).

¹⁶ DUCHÁČKOVÁ, E. *Principy pojištění a pojišťovnictví*. 3. vyd. Praha: Ekopress, 2009. ISBN 978-80-86929-51-4. Str. 64

2. Vývoj přístupu Evropské komise k risk managementu v odvětví pojišťovnictví (vliv krize)

2.1 Historie vzniku Evropské unie

Druhá světová válka bezesporu ukázala, že je potřeba zamezit neutuchajícím konfliktům mezi evropskými státy. Právě díky tomu vzešla myšlenka vytvořit společenství, ve kterém bude zachován mír. Nešlo však pouze o bezpečnost, ale o celkové potlačení nacionalistických režimů struktur a současně rozvinutí myšlenky společného trhu, protože kdyby existovalo seskupení států, které mezi sebou vzájemně bez větších omezení obchodují, pravděpodobnost vzniku válečného konfliktu by se snížila na minimum.

2.1.1 První náznaky

Prvopočátky této myšlenky lze zaznamenat již v průběhu války samotné. Například Jean Monnet prohlásil v roce 1943 v alžírském exilu¹⁷: *"Mír v Evropě nenastane, dokud její státy budou zakládány na základně národní suverenity ... Země Evropy jsou příliš malé, aby mohly svým národům zaručit prosperitu a sociální vývoj. Proto evropské státy musí společně založit federaci ..."* Dalším zajímavým mezníkem je manifest Ventotene, který sepsal v roce 1941 Altiero Spinelli. Altiero Spinelli byl velkým zastáncem evropské integrace a tak při věznění na Ventotene sepsal spolu s Ernestem Rossim manifest, jenž se stal základním dokumentem evropského federalismu. Zlomovým okamžikem k vytvoření společné Evropy byl však nejspíš projev Winstona Churchilla v březnu roku 1943. Tento projev položil základní kameny vzniku Rady Evropy. Churchill se po celou dobu své kariéry snažil o založení „Spojených států Evropských“, svědčí o tom i další z jeho slavných projevů, tentokrát na curyšské univerzitě v roce 1946 (vlastní překlad)¹⁸:

¹⁷ Vývoj EU. [online]. [vid. 2014-02-20] Dostupný z WWW: <http://www.evropa2045.cz/hra/napoveda.php?kategorie=6&tema=56>

¹⁸ WINSTON CHURCHILL SPEECH. [online]. [vid. 2014-02-20]. Dostupný z WWW: http://www.coe.int/t/dgal/dit/ilcd/archives/selection/churchill/ZurichSpeech_en.asp#TopOfPage

„Přese všechno je zde lék, který kdyby byl spontánně a obecně přijat velkou většinou lidí v mnoha zemích, mohl by jako zázrakem proměnit celou scénu a mohl by během několika let změnit celou Evropu nebo její větší část v zemi tak volnou a šťastnou jako je volné a šťastné nynější Švýcarsku. Co je to za famózní lék? Jedná se o obnovení evropské soudržnosti, nebo chcete-li vytvoření konstrukce, podle níž můžeme přebývat v míru, bezpečí a svobodě. Musíme vybudovat jakési Spojené státy evropské. Pouze díky tomuto směru mohou získat stovky milionů pracujících zpět obyčejné radosti a naděje, díky kterým stojí za to žít. Postup je jednoduchý. Vše, co je potřeba, je odhodlání stovek milionů mužů a žen, aby se rozhodovali správně, oproti nesprávným věcem a získali tak jako odměnu vděčnost na místo proklet.“

Pro zachování klidu v Evropě a snaze odsunout komunismus do postranní vznikl obnovovací plán, jenž nesl jméno podle svého iniciátora George Marshalla. Účelem Marshallova plánu bylo nabídnout evropským státům finanční pomoc, výměnou za účast v jeho obnovovacím plánu. V tomto ohledu se stal významným vznik Organizace pro evropskou hospodářskou spolupráci v roce 1948. Baldwin uvádí, že od roku svého založení až do roku 1952 poskytl Marshallův plán finanční pomoc čítající 12 miliard dolarů. Největší pomoci se dostalo Velké Británii, Francii a západnímu Německu.¹⁹

2.1.2 Pařížská smlouva

Myšlenky o společenství evropských států se vyvíjely mnoho let. Významný přelom nastal v roce 1950, kdy na základě Schumanova plánu, jenž si vzal inspiraci od otce evropské integrace Jeana Monneta, došlo k přenesení rozhodování o uhlém průmyslu na specializovanou organizaci. Na základě této myšlenky došlo podpisem Pařížské smlouvy v roce 1951 k založení organizace zvané Evropské společenství uhlí a oceli (ESUO). Smlouva byla uzavřena s platností na 50 let a po jejím uplynutí platnosti již nebyla dále prodloužena. Společenství mělo kromě rozhodování o uhlém průmyslu

¹⁹ BALDWIN, R. a CH. WYPLOSZ. *Ekonomie evropské integrace*. 4. vyd. Praha: Grada Publishing a.s. 2013. ISBN 80-247-4568-2.

za účel zajištění trvalého míru v Evropě. Zakládajícími státy byly „státy šestky“ jenž zahrnovaly Belgii, Francii, Itálii, Lucembursko, Německo a Nizozemsko.

2.1.3 Římská smlouva

Dalším mezníkem v cestě ke vzniku spolupracující Evropy byl rok 1957. V tomto roce došlo na základě podpisu Římských smluv k založení dvou institucí: Evropského hospodářského společenství (EHS) a Evropské společenství pro atomovou energii (Euroatom), i v tomto případě byly zakládajícími státy šestky. V rámci EHS mělo dojít k vytvoření společného trhu. Je zde cítit základ pro volný pohyb kapitálu, práce a služeb. Později byly odstraněny cla a kvóty a dokončena celní unie. Naopak účelem Euroatomu byla mírová spolupráce v oblasti obchodu s jadernou energií. Důležitost EHS se s lety zvyšovala, proto je v povědomí lidí Římská smlouva považována především za založení EHS a vznik Euroatomu tak ponechán v postranní. Smlouva položila základy významným institucím jako Evropské parlamentní shromáždění, Evropský soudní dvůr a Evropská komise.

Ostatní státy a především Velká Británie se EHS nechtěly účastnit i přesto, že se myšlenka volného obchodu nebránila. Velká Británie měla však obavy ze ztráty suverenity, a tak se k tomuto seskupení nepřidala. Spolu s dalšími státy později založili v roce 1960 Evropské sdružení volného obchodu (ESVO). ESVO založily země mimo zemí šestky, bylo to Rakousko, Dánsko, Norsko, Portugalsko, Švédsko, Švýcarsko a Velká Británie. Vznikají tak dva na sobě nezávislé celky volného obchodu. Tyto celky fungovaly do doby, než začal být značný rozdíl v HDP obou celků. HDP EHS byl mnohem větší a tak se tento celek stal pro exportéry více atraktivním. Této tendence si všimla i Velká Británie, která EHS dlouho podceňovala. Prosperita tohoto celku ji však překvapila natolik, že se rozhodla přihlásit k jejímu členství. Tento její krok mnoho zemí překvapil a mnoho z nich ji postupem času následovalo. Jmenovat lze například Irsko, Dánsko a Norsko.

V roce 1967 byly na základě tzv. Slučovací smlouvy všechny organizace, jenž hrály hlavní roli v otázce založení Evropské unie spojeny v jedno, a to ve smlouvu o evropském společenství. Těmito organizacemi byl Euroatom, EHS a ESVO. V průběhu let přistupovaly do Evropského společenství nové země. Nezůstalo tedy pouze u zemí šestky,

ale postupně se Evropské společenství rozrostlo o Spojené království, Irsko, Dánsko, Řecko, Španělsko a Portugalsko. V konečné fázi EHS čítalo 15 členů.

V následujících letech Evropu sužovaly prohlubující se krize, které vedly k propadu ekonomiky a následnému zvyšování sociálního napětí. V této negativní atmosféře byl proces integrace odsunut do pozadí a k obnově této myšlenky došlo až o několik let později.

2.1.4 Jednotný evropský trh

K dalšímu posunu v oblasti jednotného evropského trhu došlo až za dob nového prezidenta Evropské komise Jacquesa Delorse. Ten se na základě programu jednotného trhu snažil o dokončení mnohaleté snahy o vnitřní trh. Tento program je v různých literaturách uváděn pod různými názvy, proto se můžeme setkat s názvy Program 1992 nebo EC 92, všechny však představují stejný program. Jednotný evropský trh byl zformován na zasedání Evropské rady v roce 1985, kde byl přijat dokument Bílá kniha o opatřeních k dokončení vnitřního trhu do roku 1992. Dokument obsahoval veškerá ustanovení pro vytvoření jednotného trhu a snažil se dále posílit a upevnit 4 svobody zakotvené již v Římských smlouvách. Jednalo se o doposud nejvýznamnější zásah do těchto smluv. Tyto svobody však byly podrobněji upřesněny a doplněny. Baldwin uvádí lepší formulace, která byla dána následovně:²⁰

- Liberalizace obchodu,
- odstranění formalit na hranicích,
- harmonizace sazeb DPH,
- liberalizace trhu veřejných zakázek,
- harmonizace a vzájemné uznávání technických standardů ve výrobě, balení a marketingu,
- liberalizace pohybu výrobních faktorů,
- odstranění všech kontrol kapitálu,

²⁰ BALDWIN, R. a CH. WYPLOSZ. *Ekonomie evropské integrace*. 4. vyd. Praha: Grada Publishing a.s. 2013. ISBN 80-247-4568-2.

- zvýšení stupně integrace trhu kapitálu,
- liberalizace politik v oblasti přeshraničního hospodářského styku a pravidel vstupu na trh.

Proces přijímání opatření k dokončení vnitřního trhu byl náročný a v konečné fázi bylo přijato 90% návrhů z Bílé knihy. Rok 1993 však se však dá považovat za dokončení vnitřního trhu. V celkovém měřítku je nutné si uvědomit, že trh nelze nikdy považovat za zcela dokončený, protože neustálý hospodářský vývoj a globalizace vede k potřebě neustálé reakce na tyto vlivy.

2.1.5 Evropská unie

Ve stejném roce došlo k přijetí Maastrichtské smlouvy. Jedná se o významný mezník, který doplnil program vnitřního trhu o měnovou unii a celému společenství dal nový název - Evropská unie. Součástí je uplatňování čtyř svobod, svobody volného pohybu zboží, služeb, kapitálu a osob. V mnoho zemích se uplatňuje Schengenská dohoda, jejíž podstatou je, že cestující z kteréhokoliv státu mohou mezi zeměmi Schengenského prostoru cestovat bez pasových kontrol na hranicích. Součástí Maastrichtské smlouvy byla transformace Evropského hospodářského prostoru na Evropské společenství, které se tak stalo jedním z pilířů Evropské unie.

Tři pilíře Evropské unie:

- 1. pilíř – Evropské společenství,
- 2. pilíř – Společná zahraniční a bezpečnostní politika,
- 3. pilíř – Justice a vnitřní bezpečnost.

Při formování Evropské unie byla v červnu roku 1993 v Kodani ustanovena Kodaňská kritéria, která specifikovala pravidla pro vstup nových států do Evropské unie. Baldwin uvádí bližší specifikaci těchto kritérií: ²¹

²¹ BALDWIN, R. a CH. WYPLOSZ. *Ekonomie evropské integrace*. 4. vyd. Praha: Grada Publishing a.s. 2013. ISBN 80-247-4568-2.

- politická stabilita institucí garantujících demokracii, vládu zákona, lidská práva a jejich respektování a ochranu menšin;
- funkční tržní ekonomika schopná obstát v konkurenčních tlacích na trzích Unie;
- akceptace společného práva a závazků a schopnost kandidátů přijmout povinnosti členství zahrnující dodržování cílů politické, ekonomické a měnové unie.

2.1.6 Amsterodamská smlouva a smlouva z Nice

Fungování EU do značné míry ovlivnilo uzavření několika smluv. Jednou z nejvýznamnějších je Amsterodamská smlouva, která poupravila pilíře EU. Do prvního pilíře přesunula část třetího pilíře. Jednalo se o spolupráci v oblasti imigrační a azylové politiky. Dále specifikovala základní práva občanů Evropské unie a zakomponovala Schengenské dohody do svého právního systému.

Další významnou smlouvou v devadesátých letech byla Smlouva z Nice. Když do EU začaly vstupovat nové státy, bylo nutné poupravit stávající strukturu evropských institucí, která byla koncipována pro malý počet členů, a díky rozšíření by mohlo dojít k problémům. Smlouva měla tedy za účel přizpůsobit instituce EU blížícímu se přistoupení nových států, bohužel však nebyla zprvu úspěšná a v platnost vstoupila až po druhém hlasování v roce 2000.

2.1.7 Leakenská smlouva

Hned po smlouvě z Nice přijala Evropská rada v Leaku Deklaraci o budoucnosti Evropské unie. Podstatou bylo vyjasnění toho, co přinese v budoucnosti přistoupení nových států k Evropské unii. Deklarace do značné míry připomínala Deklaraci z Nice, obsahovala však dvě významné odlišnosti. Jednak nově zahrnovala zmínku o ústavě a dále polemizovala o tom, jak zlepšit efektivnost rozhodování a práci institucí Evropské unie.

Leakenská deklarace nevytvořila ústavu EU, ale vybídla jí, aby byly podníceny kroky k jejímu vytvoření. Proto v říjnu roku 2004 byla v Římě podepsána Smlouva o ústavě pro Evropu, jenž se stala klíčovým dokumentem primárního práva Unie. Cílem bylo

nahradit zakládající smlouvy EU jednou smlouvou, Evropskou ústavou. Proto, aby ústava vešla v platnost, byla stanovena podmínka ratifikace všema státy EU. Tato podmínka se však setkala s neúspěchem, kdy ji mnoho států nepřijalo a Smlouva o ústavě tak nebyla přijata.

Fungování Evropské unie po přistoupení nových členů bylo definitivně upraveno Lisabonskou smlouvou v roce 2007, hned po té co ji všechny státy EU ratifikovaly. Smlouva tedy reformuje instituce a rozhodovací procesy EU, klade větší důraz na demokratický rozměr EU a reformuje vnitřní a posiluje vnější politiku unie.²²

Česká republika požádala o přistoupení k Evropské unii v lednu roku 1996. O dva roky později, v březnu 1998 byla zahájena jednání o podmínkách členství v EU. Tato jednání trvala až do konce roku 2002, kdy započaly přípravy Smlouvy o přistoupení dovršené v roce 2003. Česká republika vstoupila do Evropské unie 1. Května 2004.

2.2 Solventnost

Snaha Evropské unie o fungující a prosperující jednotný trh vyústila v nutnost vytvoření propracovaného systému zajišťujícího fungující finanční trh a zdokonalení jeho systému řízení rizik. V rámci této snahy došlo k vytvoření dokumentů zvaných Solventnost I a II. Jedná se o velký zlom pro oblast pojišťovnictví.

Solventnost pojišťoven a zajišťoven představuje schopnost těchto institucí dostát svým závazkům z provozu své činnosti za pomoci vlastních zdrojů a to jak závazků aktuálně splatných, tak závazků splatných v budoucnu. Dle Böhma je pro tuto skutečnost určena minimální míra solventnosti, ta je stanovena v takové výši, aby pojišťovna byla schopna za pomoci této minimální solventnosti dostát svým závazkům. Disponibilní míra solventnosti je dle zákona o pojišťovnictví stanovena ve výši, která tvoří minimálně

²² Lisabonská smlouva. [online]. [vid.. 2013-12-10]. Dostupný z WWW: http://europa.eu/legislation_summaries/institutional_affairs/treaties/lisbon_treaty/ai0033_cs.htm

hodnotu na úrovni požadované míry solventnosti.²³ Zákon dále stanovuje povinnost pojišťovnam k vytváření garančního fondu. Ten musí být vytvořen již při založení podniku. Výše tohoto fondu je jejím bezpečnostním minimem, za které je obecně považována jedna třetina požadované míry solventnosti.

Dle Kobík Valihorové je míra solventnosti je výše regulatorního kapitálu pojišťovny, kterou je pojišťovna povinna držet pro případ uskutečnění nepředvídatelné události. Požadavky na míru solventnosti byly zavedeny již v roce 1970 a od této doby jsou v pojišťovnictví používány²⁴.

2.2.1 Solventnost I

V roce 1970 vešel do povědomí dokument zvaný Solventnost I. Tento dokument měl usnadnit rozvoj jednotného trhu v pojišťovnictví, požadavky však představovaly pouze minimální harmonizaci. Solventnost I byla zaměřena především na normy obezřetnosti pro pojistitele, ale bohužel nezahrnovala požadavky na řízení rizik a správu pojišťoven. Solventnost I byla dokončena teprve na začátku roku 1990 se směrnicemi třetí generace pojištění. Směrnice třetí generace pojišťovnictví vytvořila také systém jednotného pasu EU²⁵. Ve směrnici byl vznesen požadavek, na přezkoumání požadavků na Solventnost. Proces zkoumání prováděla Evropská komise a jejím závěrem byla metodika s názvem Solventnost I, jenž byla schválena Evropským parlamentem a Radou v roce 2002. Díky metodice byly stanoveny požadavky na výši regulatorního kapitálu pojišťoven představující souhrn pravidel s platností do 1. ledna 2016.

Solventnost I dala najevo, že je potřeba vytvořit propracovanější ohodnocení celkové finanční situace pojišťovny. Díky těmto podnětům došlo k vytvoření nového projektu známého pod názvem Solventnost II. Tento druhý dokument o solventnosti je významným

²³ BÖHM, A. a K. MUŽÁKOVÁ. *Pojišťovnictví a regulace finančních trhů*. 1. vyd. Praha: Professional Publishing, 2010. ISBN 978-80-7431-035-5.

²⁴ KOBÍK VALIHOROVÁ, A. a K. MUŽÁKOVÁ. *Integrace evropských finančních trhů: Identifikace, klasifikace a analýza faktorů ovlivňujících integraci vybraných segmentů finančního sektoru České republiky*. Liberec: Vysokoškolský podnik Liberec, 2013. ISBN 978-80-7372-935-6.

²⁵ Směrnice Rady 92/49/EHS ze dne 18. Června 1992 (třetí směrnice o neživotním pojištění)

mezníkem v celém procesu řízení rizik. Představuje znatelnou změnu regulatorního konceptu vyžadující systematický a komplexní přístup k risk managementu v pojišťovnictví, který klade důraz na sjednocený přístup ke všem identifikovatelným rizikům a kontrole celkového systému pojišťoven²⁶. Nové požadavky na solventnost pojišťoven jsou citlivější a sofistikovanější. Díky tomu dochází k lepšímu krytí tržního rizika, úvěrového rizika a rizika provozního.

2.2.2 Solventnost II

Směrnice Solventnost II je nový regulační rámec pro evropské pojišťovnictví a představuje přední světový standard, který pojišťovny vybízí k větší aktivitě v oblasti risk managementu. Při vytváření této směrnice byla věnovaná velká péče tomu, aby nový režim EU byl v souladu se stávajícími mezinárodními pravidly v dané oblasti, tak jak bylo dohodnuto Mezinárodní asociací dozorů v pojišťovnictví.

Solventnost II přinese zásadní změnu z hlediska vnitřního kontrolního systému, systému řízení rizik, výši požadované míry solventnosti a lokálním dozoru. Vyžaduje, aby se pojišťovny soustředily na efektivnější řízení všech rizik, kterým během své existence čelí. Snaží se o to, aby tento systém pokrýval co nejširší škálu rizik. Dále podporuje komplexní a výhledové zhodnocení rizika v rámci evropského pojišťovnictví. Evropským pojistitelům nabízí příležitost ke zlepšení své výkonosti v oblasti řízení rizik a rozvíjí jejich provozní efektivnost. Je určena na pomoc při zlepšování fungování disciplíny pojistného trhu zvýšením transparentnosti a zveřejňování informací.

Solventnost II je neustále se vyvíjející proces, který je zaměřen na zpětnou vazbu a spolupráci mezi pojišťovnami a regulačními orgány. Vývoj procesu umožňuje podporu pokroku směrem k dosažení cílů Evropské unie v oblasti pojišťovnictví. Dle KPMG je cílem směrnice podpořit kapitálovou přiměřenost, zajistit větší transparentnost v rozhodovacím procesu, a zlepšit hodnocení kontrolního procesu, to vše ve jménu dobrého řízení rizik a ochranu pojistníků. Solventnost II přijímá dynamičtější přístup

²⁶ BÖHM, A. a K. MUŽÁKOVÁ. *Pojišťovnictví a regulace finančních trhů*. 1. vyd. Praha: Professional Publishing. 2010. ISBN 978-80-7431-035-5.

založený na posouzení rizika a realizuje nenulový režim selhání (0,5 % pravděpodobnosti poruchy)²⁷.

Solventnost II se zaměřuje na dosažení shody v celé Evropě v následujících myšlenkách²⁸:

- tržní konzistence rozvahy,
- základní rizikový kapitál,
- vlastní posouzení rizik a solventnosti
- vrcholové řízení odpovědnosti,
- dozorčí hodnocení

Pojišťovny musí mít odpovídající a transparentní systém řízení s jasným vymezením odpovědnosti. Solventnost II identifikuje několik funkcí, které pojišťovna musí mít. Jedná se například o funkce risk managementu a funkce pojistného matematika. Další požadavky se týkají vnitřní kontroly a interního auditu. Požadavky týkající se správy a řízení rizik musí být přiměřené povaze, rozsahu a složitosti pojistitele.

Jedním z hlavních cílů Solventnosti II je přispět k dosažení cílů akčního plánu Evropské unie pro finanční služby tím, že podpoří pojišťovací služby jednotného trhu. Snaží se o harmonizaci v dlouhodobém horizontu. Tento nový přístup k jednotnému trhu je založen na ekonomických principech, které reálně oceňují jak aktiva, tak i pasiva. Dále se snaží vhodně sladit rizika pojišťoven s kapitálem, který drží pojišťovny pro svou ochranu. Je zde kladen vysoký důraz na kapitálové požadavky, které jsou stanoveny na základě rizika.

Směrnice pomáhá maximalizovat harmonizaci a je v souladu s principy používanými v bankovním dohledu. Jedná se také o systém založený na riziku zaměřený na jednotné principy a kapitálové požadavky. Nový systém zavedl větší míru dohledu, pravomoci tohoto dozoru a větší spolupráci mezi orgány dohledu. Basel II byl prvním rámcem regulace, která byla založena na riziku a je tak do značné míry inspirací pro regulaci

²⁷ KPMG. *Solvency II*. [online]. 2011 [vid. 2013-03-21]. Dostupný z WWW: <https://www.kpmg.com/US/en/IssuesAndInsights/ArticlesPublications/Documents/solvency-II.pdf>

²⁸ BOWLES, S. *What are Solvency I and Solvency II*. [online]. In: Sharonbowles. 2011 [vid. 2013-11-04]. Dostupný z WWW: <http://sharonbowles.org.uk/en/article/2011/489873/what-are-solvency-i-and-solvency-ii>

v pojišťovnictví. Právě z tohoto důvodu je tento systém často nazýván „Basel pro pojišťovny“.

Podobně jako Basel II je Solventnost II reakcí na předchozí situaci na trhu, která ukázala systémové nedostatky. Tento dokument stanovil nové kapitálové požadavky a oceňovací techniky, které nahradily stávající a zastaralé požadavky Solventnosti I. Nový dokument je určen především k harmonizaci předpisů v celé EU, který by nahradil stávající systém pro implementaci pravidel Solventnosti I v různých zemích Unie do jednoho jednotného režimu.

Nové normy pro kapitálové požadavky představují zásadní změnu pro pojišťovny. Poskytnou lepší odraz rizikového profilu pojistitele a měly by podporovat velké pojišťovny rozvíjet své vlastní interní metody pro stanovení solventnostního kapitálového požadavku. Menší firmy se pravděpodobně přikloní ke standartnímu vzorci pro výpočet solventnostního kapitálového požadavku. To pravděpodobně povede k potřebě dohledu nad společnostmi, aby byla zdůrazněna kompetence při posuzování rizik. Nový systém bude také vyžadovat více jednotný přístup k hodnocení technických rezerv.

Solventnost II je založena na třech pilířích, které zahrnují kvantitativní a kvalitativní požadavky a tržní disciplínu (viz obrázek 1). Dále zahrnují specifické komponenty, které se zaměřují na kapitál, rizika, dohled a zveřejňování informací. I přesto, že zde existují určité podobnosti s Basel II, najdeme zde i značné rozdíly. Je vhodné si uvědomit, že bankovníctví a pojišťovnictví jsou totiž v zásadě zřetelně odlišná odvětví, která se potýkají s odlišnými typy rizik, a pracují s odlišnými modely. Zřetelný je především rozdíl v modelech prvního pilíře. Basel II používá samostatné modely pro investice, úvěry a operační rizika, zatímco Solventnost II se zaměřuje na analýzu portfolia na základě posouzení rizika podle integrovaného přístupu, s přihlédnutím k závislostem mezi rizikovými kategoriemi. Další odlišnost lze spatřovat v časovém horizontu, kdy Solventnost II je oproti Basel II zaměřena na dlouhodobou harmonizaci finančních trhů. Oba modely se také do jisté míry rozcházejí ve vazbě kapitálových požadavků. Rozdíl lze zaznamenat i z pohledu rozvahy. Basel II se zaměřuje pouze na stranu aktiv, zatímco Solventnost II je zaměřená na celkovou bilanční sumu.

Jak tvrdí KPMG, Evropský orgán pro pojišťovnictví a zaměstnanecké penzijní pojištění (EIOPA) definuje tři pilíře jako způsob seskupování požadavků Solventnosti II. Těchto cílů má být dosaženo prostřednictvím zavedení holistického přístupu, který představuje lepší měření a řízení rizik, zlepšuje procesy a kontroly, instituty řízení a kontrolní struktury v celém podniku.²⁹

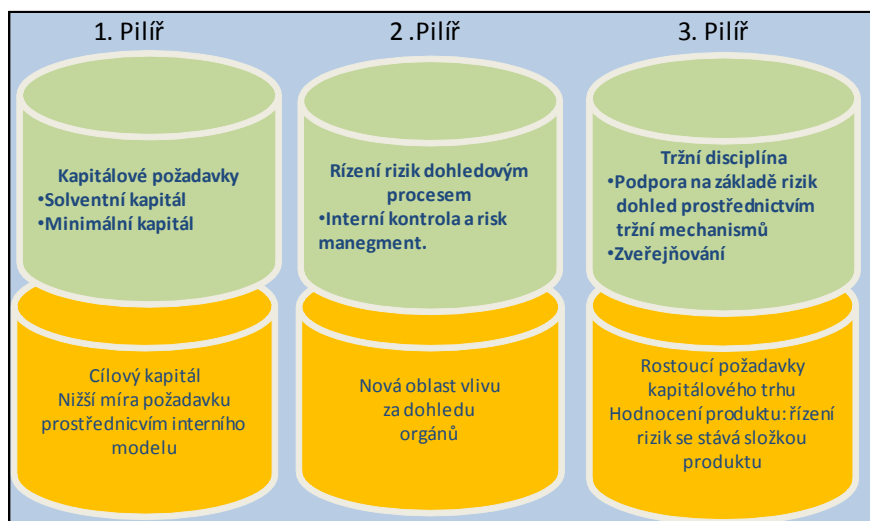
Tři hlavní pilíře Solventnosti II:³⁰

- **Pilíř 1: kvantitativní požadavky** (Snaží se zajistit, že firmy jsou dostatečně zabezpečeny kapitálem na základě analýzy rizika. Kapitálové požadavky jsou stanoveny na základě výkazu zisku a ztrát)
- **Pilíř 2: kvalitativní požadavky** (Zabývá se zavedením vysokých standardů řízení rizik a správy v organizaci dané firmy. Tento pilíř rovněž vyžaduje, aby orgány dohledu apelovaly na firmy k vytvoření systému řízení rizik a zabývaly se kvalitativními aspekty řízení rizik a vnitřnímu kontrolnímu systému podniku.)
Obrázek 1 názorně ilustruje některé myšlenky druhého pilíře. Podle tohoto rámce, jsou kvalitativní požadavky založeny na třech strategických bodech:³¹
 1. Celková odpovědnost vedení za risk management
 2. Jasně definovaná strategie rizika, které je spojeno s podnikovou strategií
 3. Probíhající řízení a kontrola rizika, které je pro společnost únosné.
- **Pilíř 3: požadavky na zveřejňování informací a transparentnost** (Tento pilíř se zaměřuje na požadavky na zveřejňování informací, aby byla zajištěna transparentnost režimu a aby orgány dohledu měly potřebné informace k zajištění souladu se Solventností II. Výsledkem je každoroční kontrolní zpráva o solventnosti a finanční situaci pojišťovny, jenž obsahuje klíčové kvantitativní informace.)

²⁹ KPMG. *Solvency II*. [online]. 2011 [vid. 2013-03-21]. Dostupný z WWW: <https://www.kpmg.com/US/en/IssuesAndInsights/ArticlesPublications/Documents/solvency-II.pdf>

³⁰ BOWLES, S. *What are Solvency I and Solvency II*. [online]. In: Sharonbowles. 2011 [vid. 2013-11-04]. Dostupný z WWW: <http://sharonbowles.org.uk/en/article/2011/489873/what-are-solvency-i-and-solvency-ii>

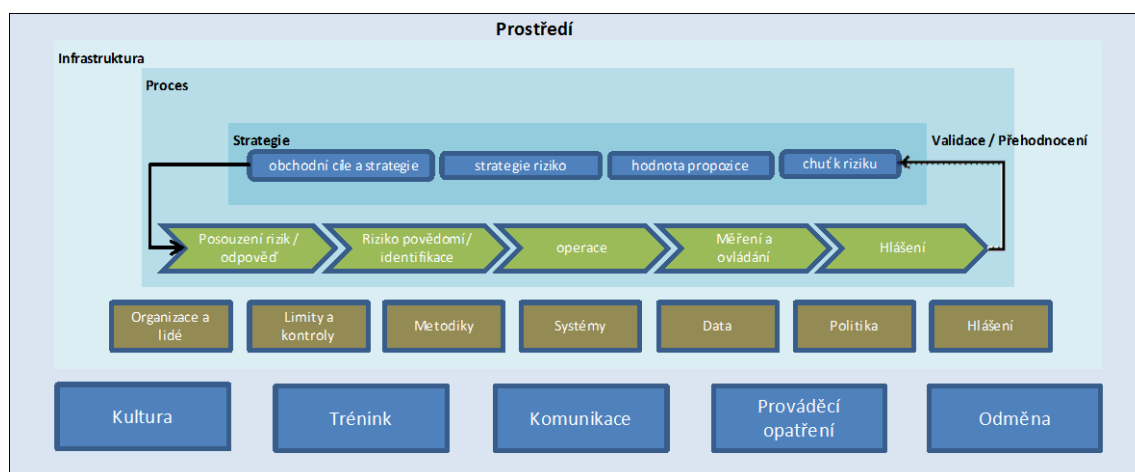
³¹ KPMG. *Solvency II Briefing*. [online]. 2007 [vid. 2013-04-01]. Dostupný z WWW: http://us.kpmg.com/microsite/fslibrarydotcom/docs/Solvency_II_Briefing_Edition_3.pdf

Obrázek 1 Tři hlavní pilíře Solventnosti II

Zdroj: vlastní zpracování z KPMG³²

Řízení rizik je jedním ze zásadních oblastí, kterou se Solventnost II zabývá. Díky tomu, že bere v potaz celý rizikový profil podniku, dosahuje širokého pohledu na risk management v této oblasti. Podrobnější proces můžeme shlédnout na obrázku 2. V otázce tohoto problému se pilíř 1 a 2 do značné míry potkávají. Je důležité si uvědomit, že 2. Pilíř má vysoký potenciál k pozitivnímu vývoji risk managementu. Snaží se oproti prvnímu pilíři o konkrétnější pohled na rizika, což má za následek rozsáhlejší seznam rizikových kategorií.

Obrázek 2 Systém risk managementu

Zdroj: vlastní zpracování z KPMG³³

³² KPMG. *Solvency II Briefing*. [online]. 2007 [vid. 2013-04-01]. Dostupný z WWW: http://us.kpmg.com/microsite/fslibrarydotcom/docs/Solvency_II_Briefing_Edition_3.pdf

V řízení rizik je vidět značný rozdíl mezi dokumenty Solventnost II a I. Právě důraz na kvalitnější risk management poskytuje ucelenější pohled na finanční situaci. Zde Solventnost II představuje oproti Solventnosti I zásadní krok kupředu. Přijímá totiž širší spektrum rizik než Solventnost I. Přenos rizik na základě mechanismů Solventnosti II musí být prováděn konzistentním způsobem a pro ty mechanismy, které mají být přijaty jako nástroje ke zmírnění rizika, je Solventností II vyžadováno, aby pojišťovny vyčíslily jejich skutečný přínos pro snížení rizika. Nové volby budou dávat pojistitelům pobídku k optimalizaci jejich přenosu rizik řešení a v důsledku toho může dojít k zesílení konkurence mezi poskytovateli různých řešení.

Pokud jednotlivé komponenty rámce řízení rizik v pojišťovně jsou účinné a lidé, kteří s nimi přijdou do styku, s nimi dokáží vhodně pracovat, je vše na dobré cestě ke kvalitní koordinaci risk managementu v této finanční oblasti. Kromě této myšlenky lze na základě jednoho z dokumentů KPMG zjistit, že je pro kvalitní řízení rizik dále potřeba, aby došlo ke zlepšení návrhů základních procesů s ohledem na jejich transparentnost a formalizaci, integrování kontroly rizik do řídicích procesů a sladění činností interního auditu.³⁴

Jako součást systému řízení rizik musí všechny pojišťovny pravidelně ohodnocovat své celkové potřeby solventnosti s ohledem na jejich specifický rizikový profil nazývaný jako „Vlastní posouzení rizik a solventnosti“. Hlavním cílem profilu Vlastního posouzení rizik a solventnosti (ORSA) je určit, zda se konkrétní rizikový profil pojišťovny nebo zajišťovny neodchyluje od podkladových předpokladů k výpočtu regulatorního kapitálu. Je to vnitřní proces posuzování v rámci podniku, a jako takový je zakotvený ve strategických rozhodnutích pojišťovny nebo zajišťovny. Je to rovněž nástroj dozoru pro orgány dozoru, které musí být informovány o výsledcích ORSA podniku. Dalo by se říci, že ORSA v podstatě nevyžaduje, aby podniky rozvíjely interní model, ale v případě, že podnik již používá schválený úplný nebo částečný interní model pro výpočet solventnostního kapitálového požadavku, výsledky modelu by měly být použity pro ORSA. ORSA nevytváří kapitálový požadavek třetí solventnosti. Orgány dohledu mají celou řadu

³³ KPMG. *Solvency II*. [online]. 2011 [vid. 2013-03-21]. Dostupný z WWW: <https://www.kpmg.com/US/en/IssuesAndInsights/ArticlesPublications/Documents/solvency-II.pdf>

³⁴ tamtéž

nástrojů dohledu, pokud to považují za nutné reagovat. Zvýšení základního kapitálu je jen jednou z možností.³⁵

Solventnost II má značný přínos nejen ke zkvalitnění risk managementu, ale k celkové funkčnosti pojišťovacího systému. Pomáhá změnit celkové pojišťovnictví a zlepšit jeho funkčnost. Dle KPMG by měla podpořit inovace v oblasti vývoje produktů, které sdružují produkty s ovladatelnými funkcemi rizika a celkově by měla přispět ke zlepšení mezinárodní konkurenceschopnosti evropských pojistitelů a zvýšit tak jejich provozní efektivitu nastavením přední světový standardů, které vyžadují, aby se pojišťovny soustředily na řízení všech rizik, kterým čelí jejich organizaci. Solventnost II by mohla poskytnout jasné konkurenční výhody pro evropské pojišťovny tím, že zjednoduší přístup na trh druhé straně a poskytne pobídky pro lepší měření a řízení rizik.³⁶

Zkvalitnění systému pojišťovnictví může mít globální charakter. I přesto, že Solventnost II je regulační změnou v rámci EU, je pravděpodobné, že bude mít vliv na celý svět. Transformační posun způsobený Solventností II bude to mít dalekosáhlé důsledky na celý svět v této oblasti. Již nyní dochází k tomu, že trend harmonizace právních předpisů se rozvíjí i mimo území EU. Názorným příkladem může být, že o dosažení rovnocennosti v Solventnosti II usilují i země jako Švýcarsko, Bermudy a Japonsko.

Nový regulační systém má mnoho pozitiv, ale na druhou stranu je v něm možné spatřit značná negativa. Mezi tyto negativa lze jmenovat vysokou nákladovost z hlediska implementace systému do podnikání a dále je zajisté zářející, že nahrazení Solventnosti I Solventností II dohnalo některé malé pojišťovny do mnohdy až ničivých finančních potíží. Určitě je pozitivní myšlenka zavedení nových regulatorních opatření, otázkou však zůstává, zda musí být prováděna až v tak velkém měřítku.

³⁵ EUROPEAN COMMISSION (Internal Market and Services DG). *Solvency II: Frequently Asked Questions (FAQs)*. [online]. In: European Commission [cit. 2013-12-05]. Dostupný z WWW: http://ec.europa.eu/internal_market/insurance/docs/solvency/solvency2/faq_en.pdf

³⁶ KPMG. *Solvency II*. [online]. 2011 [vid. 2013-03-21]. Dostupný z WWW: <https://www.kpmg.com/US/en/IssuesAndInsights/ArticlesPublications/Documents/solvency-II.pdf>

2.2.3 Lamfalussyho proces

Od roku 2001 se Evropská unie snaží ovlivnit legislativu finančních služeb pomocí rámce zvaného "Lamfalussyho proces". Tento rámec představuje proces zahrnující čtyři úrovně směřující směrem k vývoji regulace finančního odvětví. Proces je navržen tak, aby podporoval účinnější a rychlejší legislativní proces prostřednictvím důsledného výkladu a sbližování postupů v oblasti dohledu.

Čtyři fáze Lamfalussyho procesu:³⁷

- V první fázi vydá instituce EU rámcový návrh směrnice nebo nařízení;
- Ve fázi druhé dochází k rozpracování technických implementačních opatření na zasedání regulátorů. Do této fáze spadá i vydávání prováděcích předpisů k rámcové legislativě;
- Ve třetí fázi výbor evropských orgánů dozoru v pojišťovnictví a zaměstnaneckých penzijních systémech zpracovává metodické materiály a „guidelines“ za účelem zajistit konzistentní implementaci a aplikaci;
- Poslední, čtvrtá fáze zahrnuje implementaci v členských státech EU a kontrolu souladu národní legislativy s právem ES a koordinaci vymáhání jejího plnění mezi dozorovými úřady členských států.

2.3 Novodobá finanční krize

Před pěti lety, v roce 2008, zaznamenal celosvětový finanční trh výrazný propad v oblasti financí. Rok 2008 je rokem, který vstoupil do podvědomí mnoha lidí jako rok novodobé finanční krize a právě tato krize, je tou krizí, která má druhé největší dopady na globalizovaný svět od Černého pátku z roku 1929.

Krach na New Yorské burze byl největším burzovním krachem v dějinách a ovlivnil všechny světové ekonomiky na mnoho let. Krachu předcházel dlouholetý růst akcií,

³⁷ BOWLES, S. *What are Solvency I and Solvency II*. [online]. In: Sharonbowles. 2011 [vid. 2013-11-04]. Dostupný z WWW: <http://sharonbowles.org.uk/en/article/2011/489873/what-are-solvency-i-and-solvency-ii>

který však v roce 1929 rostl pouze pozvolně. Dne 5. září 1929 dosáhly akcie svého maxima a vyvolaly tak polemiku o jejich nadhodnocení. Tyto polemiky bohužel nebyly brány v potaz, přesto však několik týdnů poté došlo ke krátkodobému poklesu akcií, který vyvolal nejistotu u akcionářů a přispěl k jejich velkému hromadnému prodeji. Akcionáři se je snažili prodat za jakoukoliv cenu, což zrychlilo jejich hluboký propad a zapříčinilo krach na New Yorské burze. Mnohaletý růst byl tímto dnem zastaven a započal Velkou hospodářskou krizi, která trvala až do 30. let 20. století. Důsledkem bylo zhroucení ekonomik po celém světě kromě SSSR. První 4 roky po krizi byly ekonomicky nejhorší a nejnáročnější a dlouho trvalo, než se ekonomika ustálila.³⁸

Významným rokem pro rozbouřenou ekonomiku byl rok 1933, kdy byl Franklinem Rooseveltem vypracován program zvaný New Deal. Hlavním cílem tohoto programu bylo vybudování centrální banky, omezení liberálních ekonomických principů a zachování demokracie. Součástí bylo založení hypoteční banky Fannie Mae (Federal National Mortgage Association), založené za účelem poskytování peněz místním bankám na financování hypoték ve snaze umožnit lidem cenově lepší dostupnost bydlení.

2.3.1 Fannie Mae a Freddie Mac

Fannie Mae byla hypoteční bankou, která se zabývala nákupem hypoték financovaných vydáváním hypotečních zástavních listů. Vytvořila likvidní sekundární trh s hypotékami, a umožnila tím bankám a další specializovaným institucím vystavit více úvěrů na bydlení. Princip spočíval především v tom, že koupí pojištěné hypotéky Federal Housing Administration (FHA). V prvních třiceti letech po založení držela monopol na sekundárním hypotečním trhu. V roce 1968 se vláda rozhodla monopol zrušit a vytvořila Fannie Mae konkurenci. Byla založena další hypoteční banka zvaná Freddie Mac. Monopolizaci trhu s hypotékami bylo rázem zabráněno a byla vytvořena volná soutěž mezi oběma společnostmi. Je paradoxem, že zrovna tyto banky jsou hlavními aktéry počátku vzniku novodobé finanční krize z roku 2008.

³⁸ KOBÍK VALIHOROVÁ, A. a K. MUŽÁKOVÁ. *Integrace evropských finančních trhů: Identifikace, klasifikace a analýza faktorů ovlivňujících integraci vybraných segmentů finančního sektoru České republiky*. Liberec: Vysokoškolský podnik Liberec, 2013. ISBN 978-80-7372-935-6.

Jak uvádí Kohout v době, kdy se Spojené státy americké potýkaly s bankovní krizí, v 80. letech minulého století, zažívaly náročné období i agentury Fannie Mae a Freddie Mac. Není tedy divu, že po období plného finančního vypětí došlo opět k další finanční krizi. Obě hypoteční banky byly v nestabilní situaci, které vedly k poklesu jejich akcií na extrémně nízkou úroveň. Podhodnocené akcie koupil známý akciový investor Peter Lynch do portfolia fondu Fidelity Magellan, což rázem zajistilo jejich výrazné zhodnocení. O nestabilní situaci Fannie Mae se vědělo již několik let, proto její pád nebyl zas až takovým překvapením a mnoho lidí by předpokládalo, že po těchto náznacích hrozby finanční krize, by ministerstvo financí a Federální rezervní systém měli být připraveny na nepříznivou finanční situaci. Bohužel se tomu tak nestalo.³⁹

Obě hypoteční banky spravovaly velké množství hypoték, proto nad nimi převzala kontrolu americká vláda. Věděla totiž, že při jejich kolapsu, nebo kolapsu jedné z nich by došlo k obrovským finančním problémům po celém světě a snažila se tomu, alespoň tímto způsobem zamezit.

2.3.2 Příčiny vzniku krize

Pakliže se chceme dopátrat příčinám vzniku finanční krize, musíme nejprve pochopit, jak finanční krize vůbec vznikla a celkově tak porozumět jejímu průběhu. Pokud nejsou spolehlivě popsány příčiny jejího vzniku, nemůže dojít k nápravě a především není možné předejít vzniku nových finančních krizí. Jaké jsou tedy příčiny jejího vzniku? Na to neexistuje jednoznačná odpověď. Každý ekonom by na ní odpověděl jinak, ale i přesto se většina z nich shoduje na tom, že celosvětovou novodobou finanční krizi započaly problémy na hypotečním trhu ve Spojených státech amerických, které trvaly dlouhá léta, až se nakonec staly tak neúnosnými, že vypukly v krizi.

Dlouhá léta až do léta roku 2007, kdy vypukla finanční krize, zaznamenávala ekonomika hospodářský růst. Nejednalo se o nic nepřehlédnutelného, růst byl totiž ohromný a inflace naopak obecně nízká. Kromě toho i mezinárodní obchod zaznamenal rozkvět. Jak rozvojové tak rozvíjející se státy zažívaly rozsáhlý pokrok. Díky velkému objemu

³⁹ KOHOUT, P. Finance po krizi. Praha: Grada Publishing a. s., 2011. ISBN 80-2474-019-2.

peněz, který v tehdejší době byl v ekonomice ve formě bankovních úvěrů, zaznamenalo mnoho států včetně České republiky rekordně nízkou nezaměstnanost, vysoké zisky podniků a relativně dobrý stav veřejných financí.⁴⁰ Vše bylo na dobré cestě a vypadalo to jako by se jednalo o nový Zlatý věk. Zdálo se, jako by po všech krizích, které svět za poslední roky zasáhly, přišel nový boom. Ekonomika byla silnější a bankovní systém se poučil z napáchaných chyb. Nic nenasvědčovalo tomu, že by mohla přijít krize. Později se ukázalo, že tato chvílemi až neuvěřitelná rovnováha byla pouze zdánlivá.

Rovnováha se opírala o dva trendy, které se s postupem času staly neudržitelné. Prvním faktem, který vyvolával zdánlivý dojem silné ekonomiky, byl rychlý růst schodků běžného účtu mnoha zemí. Potom co na začátku 21. století, v roce 2001 začala americká centrální banka (Federální rezervní systém - FED) udržovat krátkodobé sazby na extrémně nízké úrovni pro odvrácení blížící se hospodářské recese, výrazně vzrostly hodnoty nemovitostí.⁴¹ FED snížil základní úrokové sazby z 6,50 na 1,75 procenta. Jednalo se o jednu z nejnižších hodnot základních úrokových sazeb v historii USA.⁴² Mnoho firem se tímto krokem dostalo z útlumu a mohlo opět prosperovat. Druhým trendem byl tedy nárůst hodnot nemovitostí po celém světě. Tento trend se stal během pár následujících let neudržitelným a odstartoval novodobou finanční krizi.

Nízké sazby vyvolaly u obyvatel velký zájem o nemovitosti z hlediska investice do budoucna. Každý si chtěl nemovitost pořídit a s takto nízkou úrokovou sazbou na ni kdekdo měl. Zájem o výstavbu bytů a zároveň i o sjednávání hypoték prudce rostl. Nárůst zájmu byl extrémně vysoký a ekonomika na tento extrém nebyla řádně připravena. Tento tah Fedu rozpoutal boom ve stavebnictví.

Významným mezníkem je rok 1977, kdy byl vydán a vládou Jimmyho Cartera přijat zákon Community reinvestment act (Zákon o komunitním reinvestování a pozitivní diskriminaci při poskytování půjček). Tento zákon hovoří o tom, že banky mohou půjčovat půjčky komukoliv bez ohledu na to, jací jsou dlužníci. Nebyl brán zřetel na jejich bonitu

⁴⁰ KOHOUT, P. Finance po krizi. Praha: Grada Publishing a. s., 2011. ISBN 80-2474-019-2.

⁴¹ tamtéž

⁴² ZEMÁNEK, J. *Hypoteční krize v USA. Příčiny, průběh, následky*. In: Euroekonom. [online]. 2008 [vid. 2013-08-09]. Dostupný z WWW: <http://www.euroekonom.cz/analyzy-clanky.php?type=jz-usa-hypoteky2>

a bylo v podstatě jedno, zda se jedná o chudou či bohatou vrstvu obyvatelstva. Hypotéku si mohl sjednat prostě kdokoliv. Zákon navazoval na dřívější zákony jako například Home Mortgage Disclosure z roku 1975 nebo o rok starší zákon Credit opportunity act z roku 1974. Oba zákony stejně jako Community reinvestment act se snažily o zamezení diskriminace při poskytování úvěrů. Žádný z nich však neměl takový dopad, jako novela z roku 1995 již schválil Kongres za doby vlády prezidenta Billa Clintona. Díky němu si ve Spojených státech amerických lze sjednat půjčku bez doložení jakékoliv dokumentace o dosahovaných příjmech a mnohdy i bez ověření dokladu totožnosti. Tento fakt se však nevztahuje pouze na USA, není výjimkou ani České republiky či jiných zemí světa. Pakliže dojde k sjednání půjčky, aniž by byla ověřena bonita dlužníka, nemá banka záruku řádného splácení půjčky. Díky tomuto laxnímu přístupu tak mohl půjčku získat snad i bezdomovec. Často se stávalo, že spousta lidí s vidinou možnosti získat vysněné bydlení podepsala smlouvu, které ani nerozuměla a mnohdy doplatily na to, že nevěděli, že aktuální sazby, které byly díky FEDU na nízké úrovni, nejsou fixní. Není tak ani divu, že počet nesplacených hypotečních půjček krátce po boomu rychle rostl, což mělo za následek neodvratně se blížící finanční krizi.⁴³

Do této chvíle bylo vše, tak jak má být, nebo spíš naopak vše bylo až přespříliš pozitivní. Ceny nemovitostí stále rostly, všechny strany vydělávaly, všude jen samá superlativa. V tuto chvíli však dochází k výraznému bodu zlomu v oblasti risk managementu. Společnosti za vidinou vyšších příjmů se bezhlavě pouštěly do rizikových a často i předem prohraných obchodů a to vše aniž by zde byla jakákoliv regulace v podobě úpravy risk managementu. Hlavní bylo pouze vydělat co nejvíce, za co nejkratší dobu a s co nejnižšími náklady. To, jaká tato počínání s sebou nesou rizika, nikoho nezajímalo. Nedochovalo k žádným předpovědím rizik natož přijímáním jejich nápravných opatření. Vůbec nebyly vytvářeny žádné preventivní kroky, což zapříčinilo katastrofální následky novodobé finanční krize. Je však dobré, že finanční krize na nedostatky risk managementu ukázala a tato vědní disciplína mohla být tak implementována do celkové firemní kultury.

V druhé polovině 20. století zaujímaly Spojené státy americké 1. příčku v nejvyšším počtu vlastnictví soukromých bytů na světě. Jejich finanční trh byl nejdynamičtější a nejrychleji

⁴³ WOODS, T. E. Meltdown. Regnery Publishing, 2009. ISBN 15-9698-106-7.

se rozvíjející. Všechna tato superlativa se však postupem času stala negativy, časem se totiž pro světovou ekonomiku ukázala jako smrtící.

Nejen severní Amerika, ale i Asie se nečekaně z období prosperity dostala do krize díky velkému vzrůstu spekulativních investic. Stav ekonomiky Spojených států amerických, kde na jedné straně nalezneme narůstající dluh samotného USA a některých dalších vyspělých ekonomik a na straně druhé navyšující se přebytky rozpočtových zemí (především Číny) vytvářely prostředí globální makroekonomické nerovnováhy.⁴⁴

Mnoho ekonomů si odporuje v názoru na to, zda nerovnováha souvisí s krizí nebo ne. Někteří tvrdí že ne, jiní jsou přesvědčeni o tom, že s ní jednoznačně souvisí a jiní si zase nejsou zcela jisti, nebo se více méně přiklání k jedné z těchto dvou variant. Po prostudování mnoha odborných článků jsem nabyla názoru, že většina z nich hlavní příčinu finančního kolapsu v globální nerovnováze nachází. Lorenzo Bini Smaghi hodnotí tuto spornou otázku následovně⁴⁵: „*Vnější nerovnováha je často odrazem a dokonce i předpovědí vnitřních nerovnováh. Hospodářské politiky by neměli ignorovat vnější nerovnováhy a jen spoléhat na to, že se sami ustálí.*“

Po oficiálním jednání úředníků G7 na podzim roku 2003 bylo již jasné, že vzniklá globální nerovnováha nese značná rizika. Spojené státy americké se zde zavázaly ke krokům na podporu národních úspor a Evropa se zavázala ke zvýšení produktivity. O pár měsíců později, v únoru 2004 prohlásili ministři financí ze zemí G7 a guvernéři centrálních bank, že fiskální politika ve střednědobém horizontu je klíčem k řešení globální nerovnováhy. Na shromáždění v říjnu 2004 bylo všem spekulacím konec. Vše vyšlo najevo. Toshihiko Fukui zde totiž veřejně nastínil potencionální nebezpečí. Japonsko skončilo masivní devizové intervence a svět se řítí do novodobé finanční krize.⁴⁶

⁴⁴ Leamer, Edward: Housing IS the Business Cycle. NBER Working Paper NO. 13428, september 2007

⁴⁵ GURRIA, A. *Building a sustainable recovery: the OECD experience..* In: Leeds University Business School. [online]. 2010 [vid. 2013-08-10]. Dostupný z WWW: <http://business.leeds.ac.uk/news-events/building-a-sustainable-recovery-the-oecd-experience/>

⁴⁶ OBSTFELD, M. and ROGOFF, K. *Global Imbalances and the Financial Crisi. In: Econometrics Laboratory Software Archive..*[online]. 2009 [vid. 2013-04-10]. Dostupný z WWW: <http://elsa.berkeley.edu/~obstfeld/santabarbara.pdf>

Pololáník ve své knize příhodně popsal začátek vzniku finanční krize. Bankrotem hypotečního trhu ve Spojených státech amerických propukla krize, která následně pokračovala pádem renomovaných investičních bank na Wall Street a také pádem akciových trhů po celém světě a tím silně otrásl důvěrou ve stabilitu dalších finančních institucí.⁴⁷

Popis vývoje novodobé finanční krize umožňuje nalézt příčiny jejího vzniku. Za příčinou vzniku však nelze hledat pouze jednu chybu. Musíme se na problém dívat z uceleného pohledu, který nám ukáže, že problém nevznikl pouze jeden, bylo jich hned několik. Jednalo se o problémy, které se mohli řešit již před několika lety v samotných počátcích jejich vzniku. Kdyby tomu tak bylo, mohlo se novodobé finanční krizi předejít. Za hlavní dlouhotrvající problémy považují světovou globalizaci, sociální problémy a do značné míry i špatnou reakci ekonomů, kteří v drtivé většině případů nedokázali včas rozpoznat první příznaky blížící se zkázy. Jednou ze světlých výjimek je profesor Leamer, jehož výroky však v té době byly brány na lehkou váhu a ač na možnost vzniku finanční krize poukazoval, prakticky v nikom nezanechaly pocit toho, aby blížící se krizi zabránil. Pokud přejdeme tyto dlouho se táhnoucí problémy a zaměříme se na problémy, které vznikly náhle po prvních zřetelných znacích finanční krize, dalo by se říci, že jednou z hlavních příčin byla expanzivní politika centrálních bank a nadměrný příliv zahraničních investic.⁴⁸ Významnou roli však nesehrály pouze tyto banky, jejich politika a rozhodnutí vlád, ale především lidská přirozenost a hnací síla vidiny snadného a zároveň ohromného výdělku. Krom neuváženého kroku bank z pohledu expanzivní politiky je závažným prohřeškem lidská zbrkllost při sjednávání úvěrů. Kdyby lidé nepodlehli nátlakům ze stran finančních poradců, makléřů a podobných obchodníků, na sjednání jen zdánlivě výhodných úvěrů, nemuselo vzniknout tolik špatných hypoték, které při nadměrném výskytu uvedly ekonomiku do bankovní krize a následně tak nevyhnutelné recese. Nerovnosti pak přispěly k vnitřní zranitelnosti ekonomického prostředí a byly příčinou, která vedla ke zhroucení celosvětové stability a krokem k propuknutí globální finanční krize.

⁴⁷ POLOLÁNÍK, L. *Finanční krize – jak to začalo*. [online]. 2008 [vid. 2013-10-11]. Dostupný z WWW: <http://finance.cz/zpravy/finance/1951113-financni-krize-jak-to-zacalo/>.

⁴⁸ KOHOUT, P. *Finance po krizi*. Praha: Grada Publishing a. s., 2011. ISBN 80-2474-019-2.

Jako reakce na ozdravný proces v USA, byla po roce od vzniku krize na základě zákona „Fraud Enforcement and Recovery Act“ založena Vyšetřovací komise finanční krize (Financial Crisis Inquiry Commission), aby našla a podrobně prozkoumala příčiny vzniku novodobé finanční krize ve Spojených státech amerických.⁴⁹ Během šetření komise prozkoumala nesčetné množství dokumentů, provedla rozhovory s více než 700 svědky, a vedla 19 dní veřejných slyšení v New Yorku, Washingtonu a dalších státech.⁵⁰ Na začátku roku 2011 zveřejnila tato komise závěr jejího zkoumání ve zprávě „The Financial Crisis Inquiry Report: Final Report of the National Commission on the Causes of the Financial and Economic Crisis in the United States“. Zpráva uvádí důvody vzniku krize včetně jmen osob, jenž za tuto krizi mohou. Naopak Freddie Mac a Fannie Mae podle ní, nesou jen menší vinu.

Následky finanční krize byly těžké pro všechny země světa. Na každou zemi však byly dopady různé a měly také různou intenzitu. Nejhuře dopadly vyspělé ekonomiky, které zaznamenaly hluboké propady HDP. Naopak nejlépe dopadly největší rozvíjející se ekonomiky, které zaznamenaly krizi pouze snížením nebo ztrátou tempa růstu. Jedná se především o trhy Asie a Latinské Ameriky.⁵¹ Náprava dopadů finanční krize pro celý svět představovala běh na dlouhou trať.

2.3.3 Dopady finanční krize na trh EU

Evropská komise dospěla k závěru, že této krizi bylo možné předejít. Z jejich poznatků je jasně patrné, že za krizi nemohla příroda, ani počítače, ale lidstvo samotné. Zjistila rozsáhlé selhání v oblasti finanční regulace, významné poruchy v corporate governance

⁴⁹ KOBÍK VALIHOVÁ, A. a K. MUŽÁKOVÁ. *Integrace evropských finančních trhů: Identifikace, klasifikace a analýza faktorů ovlivňujících integraci vybraných segmentů finančního sektoru České republiky*. Liberec: Vysokoškolský podnik Liberec, 2013. ISBN 978-80-7372-935-6.

⁵⁰ GOVERNMENT PRINTING OFFICE. *The financial crisis inquiry report: Final report of the national commission on the causes of the financial and economic crisis in the United states*. [online]. 2011 [vid. 2013-05-03]. Dostupný z WWW: <http://www.gpo.gov/fdsys/pkg/GPO-FCIC/content-detail.html>.

⁵¹ DUBSKÁ, D. *Dopady světové finanční a hospodářské krize na ekonomiku ČR*. In: Český statistický úřad. [online]. 2011 [vid. 2013-07-23]. Dostupný z WWW: [http://www.czso.cz/csu/2010edicniplan.nsf/t/0F00525F18/\\$File/115610j.pdf](http://www.czso.cz/csu/2010edicniplan.nsf/t/0F00525F18/$File/115610j.pdf)

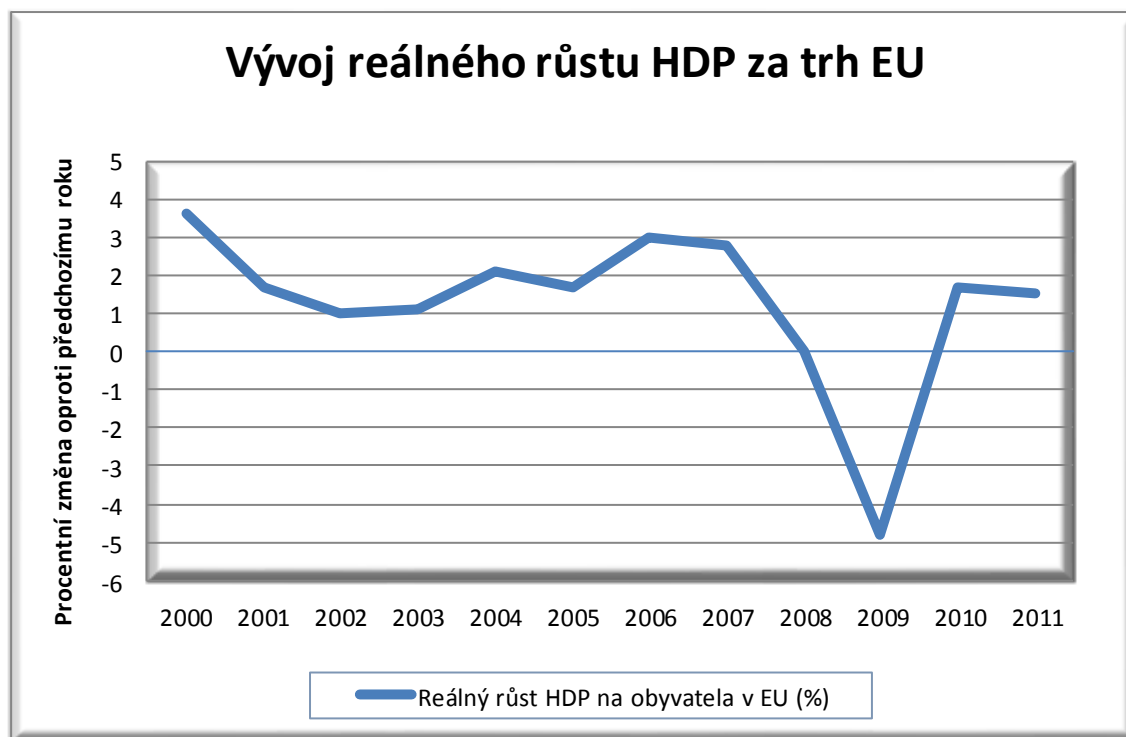
a mnoho dalších významných provinění, které šlo předem zabezpečit a předejít tak neodvratným problémům. Komise spatřuje pochybení v několika základních bodech⁵²:

- Rozsáhlé výpadky ve finanční regulaci a dohledu;
- Dramatické selhání správy a řízení společností a řízení rizik v mnoha systémově důležitých finančních institucích;
- Nadměrné půjčování, riskantní investice a nedostatek transparentnosti;
- Vláda byla jednoznačně špatně připravena na krizi a její nekonzistentní reakce přispěla k nejistotě a panice na finančních trzích;
- Integrita finančních trhů a důvěra veřejnosti v tyto trhy jsou nezbytné aspekty pro hospodářský blahobyt našeho národa. Tímto však byla značně podtržena;
- Zřícení hypotekárních standardů a hypoteční sekuritizace rozšířily krizi;
- OTC deriváty ke krizi také významně přispěly;
- Selhání ratingových agentur bylo též základem pro finanční zkázu.

Jaké dopady měla Novodobá finanční krize na trh Evropské unie lze názorně popsat za pomoci základních makroekonomických ukazatelů, mezi které patří hrubý domácí produkt, inflace a nezaměstnanost. Na následujících obrázcích budou dopady Novodobé finanční krize podrobněji přiblíženy.

Prvním makroekonomickým ukazatelem, který velmi dobře znázorňuje projev příchodu novodobé finanční krize je hrubý domácí produkt. Tento projev krize je znázorněn na obrázku 3.

⁵² Economic Crisis in the Unit States. [online]. THE FINANCIAL CRISIS INQUIRY COMMISON. [vid. 2013-10-09]. ISBN 978-0-16-087727-8. Dostupné z: <http://www.fcic.gov/report>.

Obrázek 3 Vývoj reálného růstu HDP za trh EU mezi lety 2000–2011

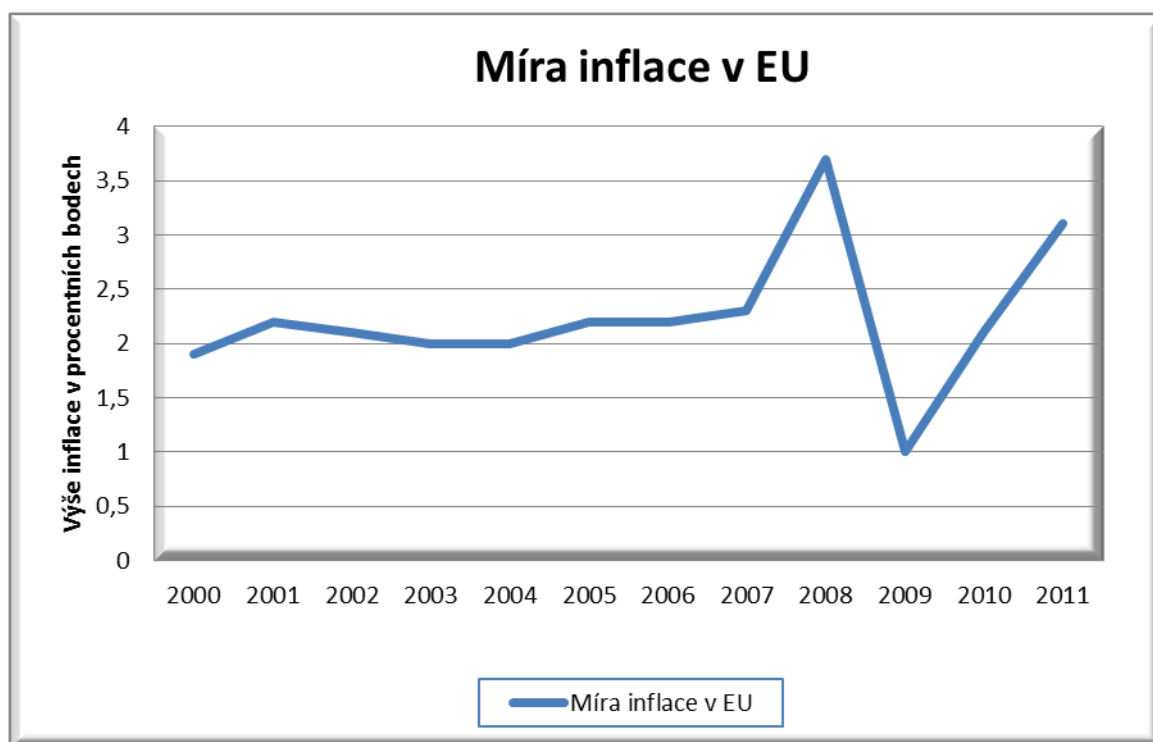
Zdroj: Vlastní zpracování z CZSO⁵³

Jak je patrné, do roku 2007 nezaznamenává HDP žádné extrémní výkyvy. Ke zlomu dochází až mezi roky 2007 a 2009, kdy se na trhu Evropské unie projeví první dopady krize. Jak je na obrázku patrné, HDP se od roku 2008 do roku 2010 nacházel v záporných číslech, přičemž největší propad zaznamenal v roce 2009.

Druhým makroekonomickým ukazatelem, na který jsem se zaměřila pro získání uceleného náhledu na dopady finanční krize, je míra inflace. Tu lze lépe analyzovat na základě obrázku 4.

Zde je vidět, že mezi lety 2007 a 2008 došlo v EU k výraznému nárůstu průměrné roční inflace. Záhy však v roce 2009 dochází k prudkému propadu. Je vidět, že právě v tomto došlo k Novodobé finanční krizi.

⁵³ *Reálný HDP na obyvatele – míra růstu a údaje ve stálých cenách.* [online]. In: Český statistický úřad 2014 [vid. 2014-04-04]. Dostupný z WWW: <http://apl.czso.cz/pll/eutab/html.h?ptabkod=tsdec100>

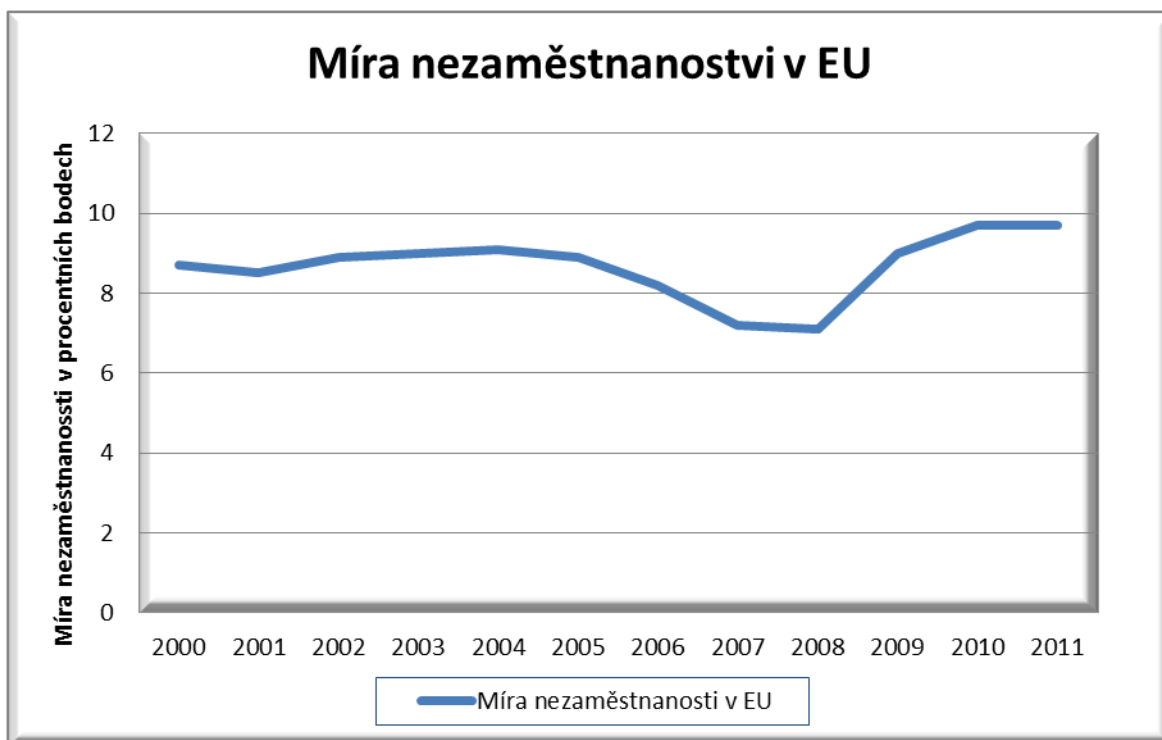
Obrázek 4 Vývoj průměrné výše míry inflace v EU mezi lety 2000–2011

Zdroj: Vlastní zpracování z finance.cz⁵⁴

Stejně jako dva předchozí ukazatele i poslední významný makroekonomický ukazatel, kterým je nezaměstnanost, ukazuje propad v období po propuknutí novodobé finanční krize. Vše je možné si lépe představit na obrázku 5.

Jak je vidět, od roku 2005 nezaměstnanost zaznamenává postupný propad, přičemž v roce 2008 je míra nezaměstnanosti za posledních osm let nejnižší. V následujících letech však nezaměstnanost v Evropské unii zaznamenává opětovný růst a počet nezaměstnaných tak znovu roste.

54 Vývoj inflace. [online]. In: finance.cz [vid. 2013-12-02]. Dostupný z WWW: <http://www.finance.cz/makrodata-eu/eu-svet/svetove-makroukazatele/inflace/>

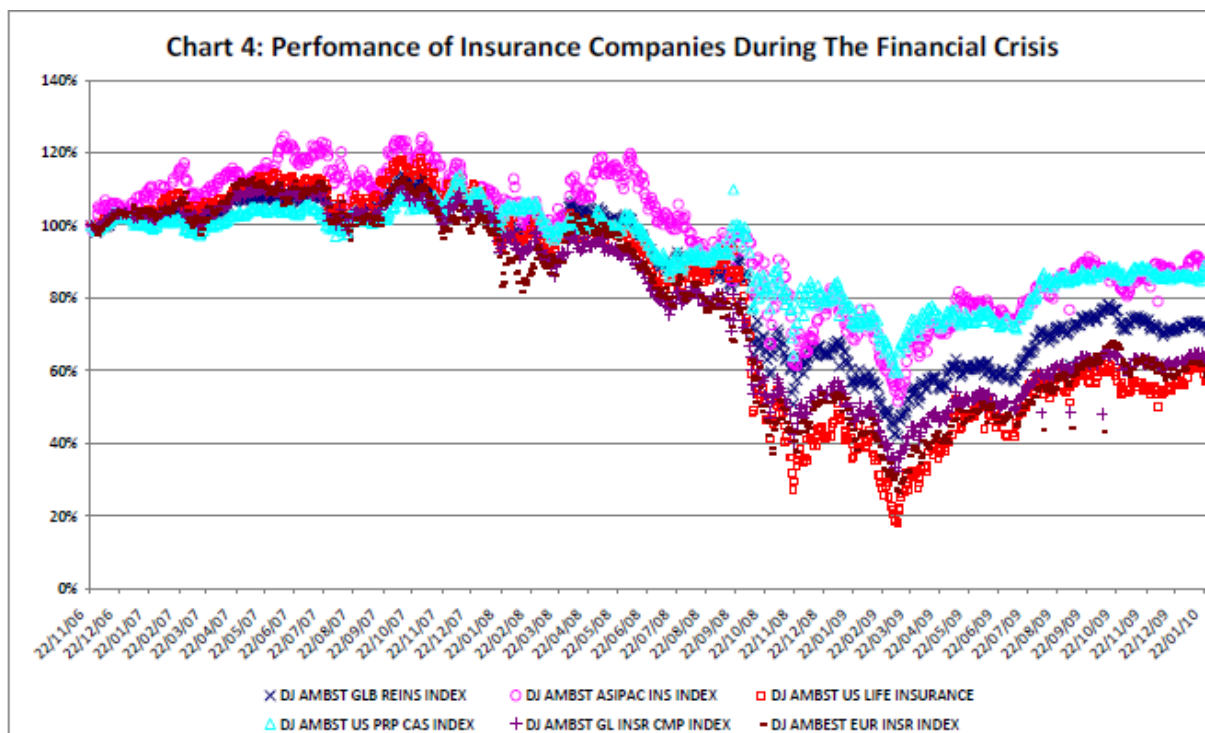
Obrázek 5 Vývoj míry nezaměstnanosti v EU za období let 2000–2011

Zdroj: vlastní zpracování z finance.cz⁵⁵

2.3.4 Dopady finanční krize na pojistný trh

Vliv krize na pojistný trh je možné analyzovat na dalším z obrázků. Obrázek 6 znázorňuje globální vliv Novodobé finanční krize. Jedná se o popis vybraných pojistných odvětví za roky 2007–2009. Tento obrázek představuje denní změny v ocenění pojistitelů, přičemž největší ztráty jsou patrné u amerických životních pojišťoven. Dále pak u globálních smíšených pojišťoven a zajišťovatelů. Protipólem je trh Asie a Pacifiku, který je zde zachycen jako společný sektor. Obdobný vývoj zaznamenali i američtí pojistitelé majetku. Nejlépe krizi ustáli Britové, jak ukazuje obrázek, jejich vývoj je v porovnání s jinými sektory nejstabilnější.

⁵⁵ *Nezaměstnanost*. [online]. In: finance.cz [vid. 2013-12-02]. Dostupný z WWW: <http://www.finance.cz/makrodata-eu/eu-svet/svetove-makroukazatele/nezamestnanost/>

Obrázek 6 Vývoj indexů pojistných trhů v období krize

Zdroj: Baluch, F., Mutenga, S., Parsons, Ch., Insurance, systemic risk and the financial crisis.⁵⁶

2.3.5 Larosièrova zpráva

Larosièrova zpráva je významným mezníkem v regulaci finančních trhů v rámci Evropské unie. Evropská komise v čele s J. M. Barrosem pověřila v roce 2008 šéfa mezinárodního měnového fondu Jacquese de Larosièra, aby sestavil tým a za jeho pomoci analyzoval důvody vzniku krize a přijmul nápravná opatření. Larosière sestavil tým osmi členů: Leszeka Balcerowicze, Otmara Issinga, Rainera Masery, Calluma Mc Carthyho, Larse Nyberga, José Péreze a Onno Rudinga, z jejichž práce vzešla zpráva o finančním dohledu v EU.

⁵⁶ BALUCH, F., S. MUTENGA, CH. PARSONS. Insurance, systemic risk and the financial crisis, [online]. London 2010. [vid. 18. 4. 2014]. Dostupný z WWW: http://reanati.tau.ac.il/v1/_Uploads/689Parsons.pdf

Jak uvádí Böhm, z této zprávy vyplývá, že ke krizi značně přispělo nedostatečné a mnohdy i chybné ověřování rizik finančními institucemi včetně chyb korporátního managementu přičemž hlavní příčiny vzniku krize nalézají v nedostatečném risk managementu, nedostatečné věrohodnosti výsledků hodnocení prováděných ratingovými agenturami, selháním řízení a správy společností a selháním regulace, dohledu a krizového managementu.⁵⁷

Cílem Larosièrovi zprávy bylo kromě analýzy příčin krize urychlení procesu přijetí právních předpisů EU v oblasti finančních služeb, jež by umožnily dosažení lepších výsledků. Právní předpisy by totiž poskytl mechanismus pro včasné rozhodování na základě technických znalostí výborů úrovně 3, otevřené konzultace, transparentnost a politickou odpovědnost. Dalším cílem zprávy bylo konvergovat postupy dohledu. Tento úkol se však ukázal jako velice obtížný.

Evropská komise v květnu roku 2009 navrhla vytvoření dvou institucí. Jedna měla monitorovat finanční trhy, tak aby dokázala včas varovat před blížícími se riziky. Druhá měla dohlížet na finanční skupiny podnikající na území členských států EU.

Jacques de Larosièr a jeho tým dokázali nemožné. Během pouhých čtyř měsíců vzešla z jejich úsilí zpráva zásadně ovlivňující pojišťovnictví a to nejen v rámci EU, ale i v globálním měřítku. Při prezentaci této zprávy pronesl předseda Evropské komise J. M. Barroso projev (vlastní překlad)⁵⁸:

„Tato zpráva je komplexní, vysoce kvalitní a intelektuálně přísná. Dochází k tomu v kritické době. Tváří v tvář jsme se ocitli v nejvážnější hospodářské a finanční krizi. V době, kdy je zřejmé, že pokud Evropská unie bude působit společně v duchu solidarity a soudržnosti, dopad našich politik bude výrazný a náklady této krize nižší.

⁵⁷ BÖHM, A. a K. MUŽÁKOVÁ. *Pojišťovnictví a regulace finančních trhů*. 1. vyd. Praha: Professional Publishing, 2010. ISBN 978-80-7431-035-5.

⁵⁸ BARROSO, J. M. D. *Opening remarks*. [online]. In: Vláda České republiky. 2009 [vid. 2013-12-04]. Dostupný z WWW: http://www.vlada.cz/assets/media-centrum/aktualne/proslov-J--M--Barroso_EN.pdf

Všichni jsme se shodli, že je nezbytné a naléhavé provést výraznou finanční reformu a to na globální úrovni, tedy v EU i na mezinárodní úrovni, v G20, kde EU hraje vedoucí úlohu. Nyní musíme posílit naši vlastní evropskou domovinu. Po minulém nedělním zasedání v Berlíně musí nyní EU přijít s pevným a společným postojem, který odráží názor všech 27 členských států a Komise s ohledem na summit G20 v Londýně.

Tato zpráva je důležitým příspěvkem k naší práci. Obsahuje řadu významných návrhů v oblastech, v nichž dle Komise musíme jednat. Především, je to vyvážená a bohatá zpráva, která poskytuje dobrý základ pro další práci Komise.

Jacques de Larosièr odvedl svou práci s profesionalitou a odborností a je přesvědčen, že Komise má z čeho vybírat. Nyní je na ní, aby začala jednat. První etapa tohoto procesu je u konce a druhá začíná dnes. Příští týden, 4. března, předloží Komise první předběžné posouzení a reakci na hlavní závěry zprávy. V tomto sdělení bude uvedeno, jakým směrem se budeme dále ubírat. Tento závěr bude podkladem pro další zasedání Evropské rady, které se bude konat na jaře.

Nejedná se pouze o proces od jednoho setkání k druhému, nebo proces od jedné zprávy k druhé. Komise je odhodlána jednat. Zjistil jsem, že Evropská unie by měla v letošním roce pokročit díky značným reformám. Nesmíme si nechat ujít příležitost k obnovení trvalé důvěry v evropském a globálním finančním systému.

A nyní mi dovoluji říci pár jasných vět: Zpráva potvrzuje mé pevné přesvědčení nezbytnosti Evropského systému finančního dohledu. Já jsem odhodlán se okamžitě zapojit do jeho příprav. Tato zpráva poskytuje velmi dobrý základ, na kterém je možné budovat naše návrhy.

V předstihu širších návrhů týkajících se dozoru má Komise v úmyslu předložit podrobnější a konkrétnější návrhy v oblasti soukromého kapitálu, zajišťovacích fondů a ihned poté návrhy v oblasti systémů odměňování.

Rád bych pronesl pár slov o systému odměňování, které se rovněž vztahují k Larosièrově zprávě. Jedná se o oblast, kde je nutná rozhodná akce na evropské úrovni: je to otázka

základní etiky, tak aby se zabránilo tomu, že ztráty jsou socializované a zisky jsou privatizovány.

Krise ukázala, proč musíme prohloubit naši spolupráci v oblasti dohledu na úrovni EU. Proč musíme mít lepší systémy krizového řízení a proč musíme být schopni disponovat základním souborem pravidel na vysoké úrovni - jak v regulaci tak dohledu. Tyto systémy budou důsledně aplikovány na všechny podniky třídy top dohledu. Krize také dala najevo proč je nutné, vyhnout se, jak Jacques de Larosière nazývá "Chacun pour Soi" řešení "každý pro sebe" bez ostatních. To neznačí nic dobrého. To nikdy nebylo. A nyní se stává naprosto nepřijatelným.

Pracovníci a jejich rodiny v celé Evropě a na celém světě trpí důsledky arogance na finančních trzích. Občané očekávají naše změny pravidel hry a my je nesmíme zklamat.“

Tento proslov vyzval Evropskou komisi k jednání, na které reagovala návrhem reformy finančního systému a Programem Společenství na podporu finančních služeb, účetního výkaznictví a auditů a v neposlední řadě Rámcem pro krizové řízení ve finančním sektoru.⁵⁹

Sdělení Evropské komise Evropskému parlamentu, Radě, Evropskému hospodářskému a sociálnímu výboru a Evropské centrální bance ze dne 2. června 2010 nazvané „Regulace finančních služeb v zájmu udržitelného růstu“ předkládá reformy, které Evropská unie měla v úmyslu provést ve finančním odvětví. Tyto reformy si kladly za cíl zlepšit ochranu investorů a spotřebitelů a stabilitu finančních trhů včetně dohledu nad nimi. Kromě toho jsou doplňkem již započatých reforem, zahájených v důsledku finanční krize v roce 2008. Návrh těchto reforem ve Sdělení Komise zahrnuje čtyři cíle⁶⁰:

⁵⁹ KOBÍK VALIHOROVÁ, A. a K. MUŽÁKOVÁ. *Integrace evropských finančních trhů: Identifikace, klasifikace a analýza faktorů ovlivňujících integraci vybraných segmentů finančního sektoru České republiky*. Liberec: Vysokoškolský podnik Liberec, 2013. ISBN 978-80-7372-935-6.

⁶⁰ *Reforma finančního systému*. [online]. In: Europa. 2010 [vid. 2013-12-04]. Dostupný z WWW: http://europa.eu/legislation_summaries/internal_market/single_market_services/financial_services_general_framework/ec0011_cs.htm

- **zvýšit průhlednost finančních trhů** (Jelikož se Komise domnívá, že na finanční krizi z roku 2008 má značný podíl nedostatečná transparentnost finančního odvětví je nutné tuto oblast vylepšit a to především na základě lepších informací o transakcích.);
- **stanovit účinný dohled a upevnit dodržování předpisů ve finančním odvětví** (Pro dosažení tohoto cíle je dle Komise potřeba vytvořit čtyři orgány dohledu. Těmito orgány jsou Evropská rada pro systémová rizika, evropský orgán dohledu nad bankovním trhem, evropský orgán dohledu nad pojišťovacím trhem, evropský orgán dohledu nad finančním trhem.);
- **zlepšit odolnost a stabilitu finančního odvětví** (V tomto cíli považuje Komise za nutné vytvořit návrh změn právních předpisů s účelem navýšení svého kapitálu tak, aby byly schopny čelit krizovým situacím. Součástí je vytvořit krizový plán, který určí nástroje zabráňující úpadku společnosti);
- **posílit odpovědnost finančních subjektů a zlepšit ochranu spotřebitele** (Dosažením cíle této oblasti je oživení důvěry investorů a spotřebitelů ve finanční trhy. Proto, aby mohl být tento cíl splněn, navrhla komise v červenci roku 2010 přezkoumání právních předpisů týkajících se systémů pojištění vkladů k zajištění účinné ochrany vkladů v celé EU).

Program Společenství na podporu finančních služeb, účetního výkaznictví a auditů byl zaveden 16. září roku 2009 na základě rozhodnutí Evropského parlamentu a Rady č. 716/2009/EC. Cílem programu je podpora činností zahrnující provádění politik Společenství zaměřených na sbližování postupů dohledu a činnosti, které jsou spjaty s vypracováním nebo poskytováním vstupních informací pro tvorbu standardů.

V roce 2008 došlo k vrcholu Novodobé finanční krize. Mnoho finančních institucí zaznamenalo její ničivé dopady a tak vlády některých zemí požádaly o poskytnutí podpory. Výše této podpory představovala 30% z HDP Evropské unie. Aby nedošlo k opakování této negativní situace, navrhla Komise 20. Října 2010 Sdělení Evropskému parlamentu, Radě, Evropskému hospodářskému a sociálnímu výboru, Výboru regionů a Evropské centrální bance rámec, který by měl umožnit finančnímu sektoru řešení krize tak, aniž by byla zpochybněna stabilita finančního systému.

Cílem tohoto rámce je zajistit stabilitu a pevnost i v případě neúspěchu podnikání. Jedná se o:⁶¹

- prevenci a přípravu vedoucí ke snížení rizika, pokud jde o finanční systém;
- připravit důvěryhodné nástroje k řešení problémů;
- aplikovat rychlé a účinné prostředky k jednání;
- snížení morálního hazardu;
- přispět k řádnému řešení přeshraničních skupin a zachovat vnitřní trh;
- zajistit právní jistotu;
- omezit narušení hospodářské soutěže.

Rámec navržený Komisí stanoví opatření v těchto oblastech činnosti:⁶²

- **Orgány odpovědné za krizové řízení** (Na základě směrnice o kapitálové přiměřenosti a směrnice o přístupu k činnosti úvěrových institucí jsou obezřetnostnímu dohledu uděleny pravomoci včasného zásahu.);
- **Přípravná a preventivní opatření** (Toto opatření patří do kompetence orgánů dohledu. V zájmu zachování finanční stability v členských státech je třeba usnadnit řízení likvidity v rámci skupiny, za účelem ochrany práv věřitelů a akcionářů.);
- **Spouštěče** (Spouštěče pro včasné intervence by měly být zavedeny v případě, že banka nebo obchodník s cennými papíry nemůže splňovat požadavky směrnice o kapitálových požadavcích a požadavcích týkajících se zavádění činnosti úvěrových institucí.);
- **Včasný zásah** (Tento typ opatření stanoví rozšíření a vyjasnění pravomocí dohledu. Banky a podniky budou povinné předložit plán umožňující obnovu instituce v případě finančních potíží.);
- **Rozlišení** (Komise trvá na tom, že je třeba reformovat právní předpisy o bankovní platební neschopnosti, aby krachující banky mohly mít prospěch z likvidace.);

⁶¹ *Framework for crisis management in the financial sector.* [online]. In: Europa 2011 [vid. 2013-05-03]. Dostupný z WWW: http://europa.eu/legislation_summaries/internal_market/single_market_services/financial_services_banking/mi0062_en.htm

⁶² tamtéž

- **Odepisování dluhů** (umožňuje instituci v obtížích pokračovat ve své činnosti nebo přestat v některé z nich proto, aby omezila rizika " nákazy " do dalších institucí.).

Fakt, že mechanismy dohledu v Evropské unii nemusí být jedním z hlavních příčin krize, není omluvou pro jejich nečinnost. Vzhledem k složitosti a roztržitosti těchto systémů, jsou režimy dohledu EU stále nedostatečně připraveny na budoucí krize. Je potřeba Evropu organizovat tak, aby se omezily další škody v případě nově vzniklé krize. Skrze toto se Komise domnívá, že je nyní nezbytně nutné vytvořit účinnější systém dohledu Unie, který dá za vznik jednomu orgánu, jenž bude lépe plnit cíle finanční stability, zajistí rovné podmínky, bude nákladově efektivní a podpoří skutečnou integraci evropského kapitálového trhu.

2.3.6 Harmonizace právního rámce mezi ČR a EU v rámci pojišťovnictví

V souvislosti s odstraňováním příčin Novodobé finanční krize došlo ze strany hlavních orgánů Evropské unie, ke vzniku nových regulací evropských finančních trhů. Od začátku roku 2011 byly zřízeny čtyři významné orgány pro oblast regulace. Těmito orgány jsou Evropská rada pro systémová rizika (ESRB), Evropský orgán pro bankovnínictví (EBA), Evropský orgán pro cenné papíry a trhy (ESMA) a Evropský orgán pro pojišťovnictví a zaměstnanecké penzijní pojištění (EIOPA).

V rámci této diplomové práce se zaměřím na analýzu harmonizace regulatorního rámce pouze pro oblast pojišťovnictví.

Na základě Smlouvy o přistoupení vstoupila Česká republika do Evropské unie. V rámci přípravy na přistoupení ke společenství evropských států bylo nutné zahájit ratifikaci. Akt o přistoupení měl výrazný dopad na státní rozpočet. Dle článku z českého rozhlasu měl rozpočet ES v letech 2004 - 2006 při porovnání odvodů a příjmů čistý přínos 23,2 miliard Kč.⁶³

⁶³ *Vývoj smlouvy o přistoupení.* [online]. [vid. 2014-02-10] Dostupný z WWW: http://www.rozhlas.cz/evropskaunie/dokumenty/_zprava/70785

Součástí smlouvy o přistoupení je Akt o přistoupení čítající 5 hlavních částí. Do těchto částí spadá volný pohyb zboží, osob, služeb a kapitálu. Již zmíněné čtyři svobody jsou hlavní myšlenkou jednotného evropského pojistného trhu.

Vytvoření jednotného společného trhu v pojišťovnictví bylo zakotveno již v Římských smlouvách. V roce 1961 byl EHS pro tuto finanční oblast přijat program pro realizaci práva svobodně zakládat podniky a poskytovat služby v pojišťovnictví. Tyto cíle byly během vývoje EU upravovány pomocí nejrůznějších opatření, směrnic a nařízení. Čím dál tím více sílila myšlenka vytvoření „jednotného pasu“, který by umožňoval podnikat kdekoliv v rámci Evropské unie. Na jeho základě lze po získání povolení uděleného v jedné zemi, ve které má podnikající osoba sídlo nebo bydliště, působit v jakémkoliv jiném členském státě na základě oznamovací povinnosti vůči příslušnému orgánu členské země, která povolení vydala.

Hlavní zásady vnitřního pojistného trhu⁶⁴:

- Pojistitelé v jakémkoli členském státě musí mít svobodu vyvíjet činnost v kterémkoli jiném členském státě a nabízet v plném rozsahu své pojistné produkty v celém Společenství;
- Zahájení a provozování činnosti pojišťovacím podnikem podléhá udělení jediného povolení, které bude takovému podniku umožňovat provozování činnosti v pojišťovnictví v rámci celého Společenství;
- Ze strany národních orgánů jednotlivých členských zemí podléhá pojistitel v zásadě stejným pravidlům doзору;
- Zájemce o pojištění musí mít právo zakoupit si toto pojištění kdekoliv ve společenství;
- Musí být dostatečná kontrola produktů a způsobů jejich nabídky, aby nebyla veřejnost uváděna v omyl, kontrola však nesmí bránit inovacím;
- Zprostředkovatelé pojištění musí mít právo vyvíjet svoji činnost v zásadě za stejných podmínek v rámci celého Společenství;

⁶⁴ BÖHM, A. a K. MUŽÁKOVÁ. *Pojišťovnictví a regulace finančních trhů*. 1. vyd. Praha: Professional Publishing. 2010. ISBN 978-80-7431-035-5.

- Musí být k dispozici dostatečné a srovnatelné informace o situaci na trhu, o finanční situaci pojišťovatelů, působících na trhu.

Tyto zásady jsou dosahovány na základě dvou svobod: Svobody poskytovat služby a práva zakládat pobočky. Svoboda poskytovat služby stanovuje zúčastněným stranám právo, kterým se při své činnosti musí řídit a zároveň stanovuje zákaz použití jiných předpisů, jež jsou v rozporu s těmito právy. Tato svoboda v sobě zahrnuje možný pohyb poskytovatele služby nebo přemístění jejího příjemce, tento pohyb však nemusí být realizován.

Jednou z nejvýznamnějších byla první neživotní směrnice 73/239/EEC o koordinaci zákonů, nařízení a správních předpisů, týkajících se zahájení a provozování podnikání v přímém jiném než životním pojištění. Tato směrnice obsahuje podmínky, na jejichž základě podniky dostanou povolení k zahájení činnosti, podmínky provozování pojištění a pravidla pro činnost poboček. Kromě zásadních stanovisek obsahuje směrnice i úpravu právních forem, podle kterých mohou být pojišťovny založeny či klasifikace pojistných odvětví. Směrnici pak doplňuje druhá směrnice 88/357/EHS. V té dochází k bližší specifikaci subjektu, jenž provozuje pojišťovací činnost na základě práva zakládat pobočky.

Nelze opomenout ani směrnici 77/92/EHS o opatřeních k usnadnění účinného uplatňování svobody zakládat podniky a svobody poskytovat služby se zřetelem na činnost pojišťovacích agentů a makléřů a zejména se zřetelem na tyto činnosti. Tato směrnice přispěla k usnadnění výkonu obou svobod pojišťovacích makléřů a agentů. Díky nesouladu právních předpisů jednotlivých států však bylo nutné vytvořit novou směrnici, která by tuto doplnila a doladila nesoulad mezi právními předpisy. Byla tedy přijata směrnice 2002/92/ES o zprostředkování pojištění. Zprostředkovatelé pojištění či zajištění musí být registrováni u příslušného orgánu daného členského státu.

Postupem času vznikají další nové směrnice a to především pro jednotlivá pojištění, jako například směrnice o pojištění právní ochrany (87/344/EEC) nebo směrnice o pojištění úvěru a pojištění záruky (87/343/EEC) a směrnice které jednotlivé směrnice dále upřesňují a upravují.

Podmínkou zahájení pojišťovací činnosti pojišťovnou je udělení povolení k činnosti. Právo udělit toto povolení má orgán dozoru domovského státu. Na základě tohoto povolení může pojišťovací podnik provozovat svou činnost v EU na základě obou svobod, tedy svobody usazení či svobody volného pohybu služeb. Musí však předložit obchodní plán, vlastnit minimální garanční fond a prokázat minimální míru solventnosti. Nikdy nelze na území členského státu provozovat současně pojišťovací činnost v rámci životního i neživotního pojištění, výjimkou je pouze oddělená činnost. Odpovědnost z a vydání jednotného evropského pasu pro pojišťovnu, jenž chce podnikat na území jiného státu, nese domovský stát, který tento pas vydal. Země, ve které se pojišťovna usadí, nemá možnost oprávnění kontrolovat, ale v případě, že o něm má pochybnosti, může se obrátit na Evropskou komisi.

Protipólem tomu, za jakých podmínek může být provozována pojišťovací činnost na území společenství je vytvoření pravidel pro odjímání licencí či likvidace pojišťoven. Tato skutečnost je upravena směrnicí 2001/17/ES o reorganizaci a likvidaci, týkající se pojišťoven. Rozhodnutí ohledně likvidace pojišťoven provádí příslušné orgány domovského státu a dozorové orgány musí být o této likvidaci informovány. Při tomto procesu dochází k odnětí povolení k výkonu činnosti a musí dojít ke zveřejnění tohoto rozhodnutí v Úředním věstníku Evropského společenství. O rozhodnutí a průběhu likvidačního řízení musí být informováni věřitelé se sídlem ve společenství.⁶⁵

Právní rámec pro pojišťovnictví v ČR⁶⁶:

- Zákon č. 37/2002 Sb., o pojistné smlouvě a o změně souvisejících zákonů;
- Zákon č. 38/2004 Sb., o pojišťovacích zprostředkovatelích a samostatných likvidátorech pojistných událostí a o změně živnostenského zákona;
- Zákon č. 168/1999 Sb., o pojištění odpovědnosti za škodu způsobenou provozem vozidla a o změně některých souvisejících zákonů;
- Zákon č. 277/2009 Sb., o pojišťovnictví;
- Zákon č. 377/2009 Sb., o doplňkovém dohledu nad bankami, spořitelními a úvěrními družstvy, institucemi elektronických peněz, pojišťovnami a obchodníky

⁶⁵ BÖHM, A. a K. MUŽÁKOVÁ. *Pojišťovnictví a regulace finančních trhů*. 1. vyd. Praha: Professional Publishing, 2010. ISBN 978-80-7431-035-5.

⁶⁶ *Právní rámec*. [online]. In: MF CR. 2013 [vid. 2014-02-04]. Dostupný z WWW: <http://www.mfcr.cz/cs/soukromy-sektor/regulace/pojistovnictvi/pravni-ramce>

s cennými papíry ve finančních konglomerátech a o změně některých dalších zákonů;

- Zákon č. 42/1994 Sb., o penzijním připojištění se státním příspěvkem a o změnách některých zákonů souvisejících s jeho zavedením;
- Zákon č. 340/2006 Sb., o činnosti institucí zaměstnaneckého penzijního pojištění z členských států Evropské unie na území České republiky a o změně zákona č. 48/1997 Sb., o veřejném zdravotním pojištění a o změně a doplnění některých souvisejících zákonů;
- Zákon č. 57/2006 Sb., o změně zákonů v souvislosti se sjednáním dohledu nad finančním trhem;
- Zákon č. 427/2011 Sb., o doplňkovém penzijním spoření.

Již několik let probíhají konzultace k návrhu implementačních opatření na úrovni Evropské komise ke směrnici č. 2009/138/ES o přístupu k pojišťovací a zajišťovací činnosti a jejím výkonu. Tato směrnice vstoupila v platnost 1. ledna 2013 a od této chvíle nahrazuje směrnice č. 64/225/EHS, 73/239/EHS, 73/240/EHS, 76/580/EHS, 78/473/EHS, 84/641/EHS, 87/344/EHS, 88/357/EHS, 92/49/EHS, 98/78/ES, 2001/17/ES, 2002/83/ES a 2005/68/ES.⁶⁷

Do právního rámce pojišťovnictví dále spadá Smlouva mezi EU a Švýcarskou konfederací o jiném než životním pojištění (AGREEMENT between the European Economic Community and the Swiss Confederation on direct insurance other than life assurance)

⁶⁷ *Právní rámce.* [online]. In: MFCR. 2013 [vid. 2014-02-04]. Dostupný z WWW: <http://www.mfcr.cz/cs/soukromy-sektor/regulace/pojistovnictvi/pravni-ramce>

3. Úvod do problematiky risk managementu v pojistné praxi

3.1 Risk management

Po spojení pojmů riziko a management dohromady, dostáváme pojem risk management, který je předmětem této diplomové práce.

Risk management je poměrně mladé odvětví. Intenzivně se vyvíjí teprve něco málo přes 60 let. Jedná se o dynamicky se rozvíjející vědní disciplínu, která se vyvinula z potřeby chránit současná i budoucí aktiva podniku. Chránit tyto aktiva je nelehký úkol a aby mohl být efektivně splněn, je potřeba identifikovat rizika, jenž jsou pro organizaci specifická a je nutné na ně adekvátním způsobem reagovat. Každodenní život nese rizika a tím, že se s nimi setkáváme prakticky každou minutou, tak je nelze omezit jen na nějaký krátký časový úsek. Jedná se o dlouhodobý a cíleně směřovaný proces sloužící k odvrácení rizik a s nimi spojenými negativními událostmi. Jak napsal Milan Tichý⁶⁸: *„Čím vzdálenější je okamžik nebo doba, pro kterou zamýšlíme riziko řídit, tím náročnější jsou postupy, a tím méně spolehlivé jsou odhady.“*

Řízení rizik se nevztahuje pouze na konkrétní oblast, musí být prováděno na všech úrovních organizace. Tyto úrovně jsou obvykle označovány jako firemní úroveň, která zajistí vytvoření zásad řízení rizik, dále úroveň strategického obchodu a v poslední řadě projektová úroveň.

O řízení rizik hovoříme především v oblastech přírodních katastrof a havárií, rizik vyvolaných lidským faktorem, rizik spojených s ochranou životního prostředí, finančních rizik, technických rizik, atd.

Daňhel uvádí, že pro řízení rizik je charakteristické využívání technických a manažerských dovedností, dostupného know-how a inženýrských znalostí za účelem ochrany životů,

⁶⁸ TICHÝ, M. *Ovládání rizika: analýza a management*. 1. vyd. Praha: Nakladatelství C H Beck, 2006. ISBN 80-7179-415-5.

majetku a životního prostředí.⁶⁹ Samotný proces řízení rizik je snaha o zamezení současných i budoucích faktorů negativně působících na podnik a návrh řešení zahrnující eliminaci nežádoucích vlivů.

Zmiňovaná oblast managementu je složitý proces zahrnující mnoho náročných činností, analýz a procesů zajišťujících ochranu proti riziku a obranu proti vzniku negativní nahodilé události. Během procesu řízení rizik dochází k mnoha specifickým fázím, jejichž vzájemné působení je potřeba pro kvalitní formu risk managementu brát v úvahu.

3.1.1 Vývoj risk managementu

Stejně jako vývoj pojišťovnictví i vývoj risk managementu sahá až do dob dávno minulých. První zmínky můžeme nalézt až v dávném starověku a možná bychom se dopátrali ještě dále. Tyto prvopočátky však nejsou příliš podstatné, protože ač existovaly náznaky risk managementu již v pradávných dobách, risk management je poměrně mladé období, protože se vyvíjí teprve několik desítek let. V následujících řádcích se tedy zaměřím na mezníky, které jsou ve vývoji risk managementu nejpodstatnější, proto se přeneseme až do druhé poloviny 20. století.

Dle Kafky se risk management se během svého vývoje dostává do tří významných etap. První etapa nazvaná první doba risk managementu je obdobím zaměřeným na ochranu podnikání. Druhou dobou risk managementu je obdobím Britských institucionálních standardů. A poslední třetí etapa, nazývaná třetí dobou risk managementu, je obdobím Australského standardu.⁷⁰

První doba risk managementu se nese v duchu ochrany podnikání před ztrátami, které běžně podnikatelská činnost nese. Jedná se o období let 1960 a 1970 a můžeme ho považovat za první rozkvět risk managementu.

⁶⁹ DAŇHEL, J. et al. *Pojistná teorie*. 2. vyd. Praha: Professional Publishing, 2006. ISBN 80-86946-00-2.

⁷⁰ KAFKA, T. *Průvodce pro interní audit a risk management*. Praha: C H Beck, 2009. ISBN 80-7400-121-0.

Druhá doba risk managementu je datována na období let 1970 až 1980. Celé období se nese v duchu vzniku nových pravidel a norem. Vznikají Britské standardy a je kladen důraz nejen na hodnocení kvality, ale také na samotnou prevenci. Vládní legislativa vyžaduje ochranu nad riziky, kterým čelí vlastníci organizací, proto je vyžadována bezpečnost práce a ochrana zájmů zákazníků.

Třetí doba risk managementu trvá od roku 1995 do současnosti. V této etapě již plně dochází k samotnému formování oboru risk management. Dochází k vydávání mnoha standardů upravujících řízení rizik v organizacích, které firmám určují přísnější požadavky na podávání výkazů a dalších finančních záležitostí. Nejvýznamnějšími standardy, které v tomto období vznikly byl Australský a později i Kanadský standard. V roce 1995 je vydán Australský standard AS/NZS 4360, který se postupem času stal základní celosvětově uznávanou normou pro řízení rizik a zároveň i jedinou normou, která se věnuje řízení rizik bez ohledu na typ rizika. Tento standard poskytuje jakýsi „návod“ pro řízení rizik. Popisuje jednotlivé kroky procesu řízení rizik a nabízí obecný mustr pro zjištění souvislostí, identifikaci, analýzu, vyhodnocení, zvládání, sledování a hlášení rizik.⁷¹ Během následujících let vznikají další normy a standardy upravující řízení rizik. Tou poslední, kterou považuji za nejpodstatnější je norma ISO 31000:2009 Risk management.

3.1.2 Fáze risk managementu

Riziko ohrožuje naši jistotu, a proto je potřeba ho snižovat. Pro dosažení co nejnižšího rizika nebo nejlépe zajištění zamezení rizika úplně, je potřeba provést jeho analýzu, která zahrnuje mnoho vzájemně navazujících činností. Jaké jsou konkrétní fáze risk managementu, není jednoduché říci. Každý kdo studuje tuto vědní disciplínu a zabývá se jí ve svých knihách více do hloubky, má povětšinou trochu odlišný pohled na jejich rozdělení. Většina z nich se však přiklání k rozdělení na tři hlavní fáze, kterými jsou: identifikace, ohodnocení a reakce na riziko. Jelikož se k tomuto dělení přiklání i autoři Merna a Al-Thani, rozhodla jsem se toto i dle mého názoru nejvhodnější dělení popsat v této diplomové práci.

⁷¹ AS/NZS 4360: Enterprise Risk Management. In: Risk analysis Consultants. [online]. 2008 [vid. 2013-03-14]. Dostupný z WWW: http://www.rac.cz/rac/homepage.nsf/CZ/AS_NZS_4360.

Pokud se budeme zabývat pouze základní úrovní risk managementu, můžeme hovořit o řízení rizika zahrnující pouze identifikaci rizik a předvídání jaká je pravděpodobnost jejich vzniku. Následně pak lze určit, jak vážné mohou následky jejich vzniku být.⁷²

Fáze risk managementu jsou následující⁷³

- **Identifikace rizika** (Tato fáze se skládá z určení toho, která rizika mohou mít vliv na projekt a dokumentaci. Součástí je charakteristika každého z rizik. Nezabývá se pouze riziky vnitřními, ale i těmi, které nás mohou zasáhnout zvenčí. Nesmíme opomenout to, že ne všechna rizika jsou na první pohled viditelná, často se setkáváme i s riziky skrytými, jejichž výskyt většina lidí nepředpokládá, což je velkou chybou. Součástí identifikace rizika je zjištění stavu aktiv podniku, u nichž existuje potencionální hrozba pro podnik.)
- **Ohodnocení rizika** (Fáze, zaměřená na ohodnocení rizik tak, abychom našli vhodné východisko pro jejich řízení. Je třeba nejen nalézt a stanovit situace, které představují riziko a jednoznačně vyžadují reakci, ale také zjistit pravděpodobnost vzniku škody a ohodnotit velikost možného rizika. Výstupem této fáze je seznam, definující hrozby, kterým je potřeba věnovat zásadní pozornost. Proces kvantifikace rizika a analýza by měla rovněž dokumentovat zdroje rizik a rizikových událostí. V dnešní době již existuje řada nástrojů a technik pro použití analýzy rizik. Nejdůležitější jsou však dva typy metod, které jsou také nejčastěji používány. Jedná se o kvalitativní a kvantitativní metody. Kvalitativní analýza rizik spočívá v sestavování seznamu rizik a popisu jejich pravděpodobných výsledků. Zahrnuje použití počítačových modelů využívající statistické údaje k provedení analýzy rizik. Analýza kvalitativního rizika popisuje povahu rizika a pomáhá zlepšit jeho porozumění.)
- **Reakce na riziko** (Fáze zahrnující definování postupů k vylepšení příležitosti a odpověď na hrozby plynoucí z předcházející fáze. Zde se musí přijmout opatření k eliminaci rizika a možnosti vzniku škod. Vhodná jsou jak fyzická tak strategická

⁷² MERNA, T. a AL-THANI, F.F. *Corporate risk management*. 2. vyd. 2008. ISBN 04-7051-833-2.

⁷³ tamtéž

opatření, jako je například změna systému či použití bezpečnějších prostředků. Pokud ani jedna u těchto opatření nejsou schopná předejít problémům, naskýtá se možnost využít krytí rizik z vlastních zdrojů či přenesením rizika na specializovanou instituci, na pojišťovnu.)

Za pomoci risk managementu chtějí firmy zlepšit své schopnosti pro identifikaci nově vznikajících rizik, dlouho předtím, než tato rizika začnou páchat škody. V důsledku událostí z posledních let, mezi které lze zařadit i novodobou finanční krizi, se řízení rizik velmi změnilo. Firmy byly nuceny rychle přehodnotit své názory na risk management. Důsledkem je zvýšení výdajů na řízení rizik a to, že manažeři budou muset za pomoci osvědčených postupů prokázat, že přispěly k zlepšení oblasti řízení rizik.⁷⁴

3.2 Management dobré pověsti

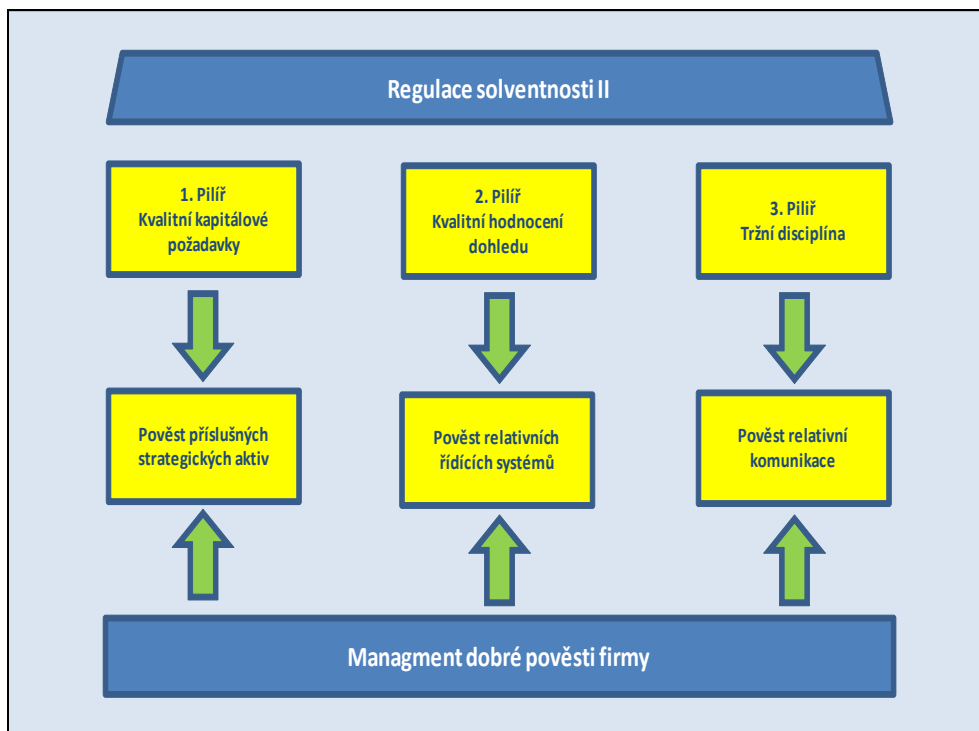
Kromě risk managementu je velice důležité věnovat pozornost dobré pověsti pojišťovny. Dobrá pověst podniku je klíčovým faktorem k úspěchu. Představuje větší důvěru a pro okolí podnik působí atraktivněji. Podnik s dobrou pověstí přiláká více investorů, klientů a ostatních zúčastněných stran.

Díky Solventnosti II by mohlo dojít k posílení myšlenky dobré pověsti pojišťoven. Management dobré pověsti je úzce spjat s řízením rizik. Integrovaný systém řízení rizik musí zahrnovat reputační řízení rizik jako základní prvek, bez ohledu na jejich zařazení nebo vyloučení v každém formálním prostředí. Nejbližší spojení mezi řízením dobré pověsti a řízením rizik vzniká v oblasti operačních rizik. Silná firemní reputace výrazně snižuje pravděpodobnost, že bude podnik zasažen negativními událostmi působící jak uvnitř tak vně podniku. Na pověst podniku má zásadní vliv dobrá schopnost utlumit potenciální negativní události.

⁷⁴ NOLON, M. *Risk management after the Credit Crisis: Top Issues to Tackle Now*. In: Databáze proquest. [online]. January 2010 [vid. 2013-12-01]. Dostupný z WWW: <http://search.proquest.com/docview/209784192/142A4AD51FA2D41968E/6?accountid=17116>

Poškození dobré pověsti výrazně ovlivňuje ekonomickou sílu a vytváří riziko kapitálové ztráty pojišťovny. Proto musí být management dobré pověsti začleněn do firemního systému řízení rizik.

Podle Solventnosti II jsou risk management a management dobré pověsti natolik úzce spjaty, že jejich oddělení by mohlo vytvořit negativní dopady na fungování pojišťovny. Jejich provázanost je znázorněna na obrázku 7. Solventnost II má širokou škálu možností, jak posílit postavení společnosti vůči ostatním zúčastněným stranám. S ohledem na celkový potenciál Solventnosti II je potřeba odchýlit se od formalistického přístupu, který do značné míry ztotožňuje řízení rizik s definováním kapitálových požadavků. Manažerské investice se velmi pravděpodobně vyplatí z hlediska vlivu, stejně jako z hlediska posílení strategického postavení na trhu.⁷⁵

Obrázek 7 Vazby Solventnosti II a managementu dobré pověsti

Zdroj: vlastní zpracování z KPMG⁷⁶

⁷⁵ KPMG. *Solvency II Briefing*. [online]. 2007 [vid. 2013-04-01]. Dostupný z WWW: http://us.kpmg.com/microsite/fslibrarydotcom/docs/Solvency_II_Briefing_Edition_3.pdf

⁷⁶ tamtéž

3.3 Stresové testování pojišťoven

Nutnost pochopení finanční zranitelnosti dala vznik principů stresového testování, které je klíčovým nástrojem pro řízení rizik. Tyto principy jsou používány již více jak dvacet let. Jak uvádí Komárková, jedná se o standardní nástroj integrovaného managementu, který zahrnuje analýzu citlivosti portfolia pro subjektivně zadané scénáře některých rizikových faktorů. Během procesu testování dochází k tvorbě skokových změn, které umožňují vyhodnotit portfolio v případě realizace změn v rizikových faktorech a umožní tak ucelení představy o zdrojích rizika v portfoliu.⁷⁷

Pojišťovny by měly provádět pravidelné stresové testování pro celou řadu nepříznivých scénářů s cílem posoudit přiměřenost kapitálových zdrojů. Zátěžové testy tohoto sektoru nejsou tak dobře ukotveny jako ty pro banky, zátěžové testy totiž začaly aplikovat později než banky, tato mezera však může pro pojišťovny představovat výzvu v podobě významného zlepšení systému.

Dle Kobík Valihorové, Česká národní banka aplikuje zátěžové testy na pojišťovnách od okamžiku finanční stability pohledu v roce 2006. Aplikována byla na sektor zastoupený jedenácti pojišťovnami, jejichž celkový podíl na trhu překročil 90 % hrubého předepsaného pojistného v roce 2011, s výjimkou poboček. Zátěžové testy pojišťoven prokázaly dostatečnou odolnost sektoru, je tedy stabilní a odolný vůči nepříznivému vývoji.⁷⁸

Proces stresového testování⁷⁹

- **Identifikace zranitelných míst** (V této první fázi dochází k analýze slabin, které mohou odkrýt významné informace o poloze rizik ve finančním systému)

⁷⁷ KOMÁRKOVÁ, Z. a M. GRONYCHOVÁ. *Research and Policy notes2*. [online]. In: CNB. 2012 [vid. 2013-12-04]. Dostupný WWW: http://www.cnb.cz/miranda2/export/sites/www.cnb.cz/en/research/research_publications/irpn/download/rpn_2_2012.pdf

⁷⁸ KOBÍK VALIHOROVÁ, A. a K. MUŽÁKOVÁ. *Integrace evropských finančních trhů: Identifikace, klasifikace a analýza faktorů ovlivňujících integraci vybraných segmentů finančního sektoru České republiky*. Liberec: Vysokoškolský podnik Liberec, 2013. ISBN 978-80-7372-935-6.

⁷⁹ tamtéž

- **Testování citlivosti** (Tato další etapa představuje analýzu dat citlivosti, jenž odhalí pohyby rizikového faktoru na budoucí vývoj pojišťovny)
- **Vytvoření a testování scénáře** (V této fázi dochází ke tvorbě harmonogramu zátěžového testu. Jedná se o složitější testování oproti předchozí analýze citlivosti. Tento test se často ubírá k analýze dopadů katastrofických scénářů)

Stresové testování umožňuje zjistit společný chyby mezi jednotlivými institucemi, které mohou vyvolat nestabilitu nejen v rámci pojišťoven, ale i v celkovém finančním systému. Toto testování poskytuje významné informace v oblasti rizik, proto je potřeba klást velký důraz na jeho důležitost.

4. Analýza a komparace přístupu ke klasifikaci rizik v odvětví pojišťovnictví

Pojem riziko je znám od 17. století a je spojován s mořeplavectvím. Termín pochází z italštiny (z italského slova *Risico*, což znamená úskalí). Při hledání bližšího významu slova riziko se můžeme dopátrat mnoha různých definic. Smejkal a Rais ve své práci uvádějí, že nejčastěji se setkáme s definicemi: odvážit se něco udělat, pravděpodobnost či možnost vzniku ztráty, odchýlení výsledků od skutečnosti, nebo také střední hodnota ztrátové funkce. V dnešní době vnímáme tento pojem jako určitou nahodilost nebo nejednoznačnost.⁸⁰

Každý z nás je neustále vystavován různým rizikovým situacím, které mohou vyústit v nahodilou událost. Nebezpečí vzniku nahodilé události ohrožuje naši jistotu a dostáváme se do stavu nejistoty, přičemž nejistota je riziko. Dle Smejkal a Raise finanční teorie definuje riziko následovně: „Finanční teorie definuje riziko jako volatilitu finanční veličiny okolo očekávané hodnoty v důsledku změn řady parametrů.“⁸¹ Zdrojem rizika je v této definici pozitivní i negativní odchylka. Ti, kteří riziko podstupují, nedokážou kontrolovat volatilitu finančních proměnných, tato kontrola je přenechávána těm, kteří ji kontrolovat dokáží, například makléřům.

Jak píše Ducháčková, rizika mohou vyvolat ztráty na osobách, finanční ztráty nebo škody na majetku. Risk management zkoumá rizika zařazená do několika skupin. Dle Ducháčkové jsou děleny následovně:⁸²

- fyzické ztráty nebo poškození majetku a škod na zdraví,
- odpovědnost za škody,
- přerušení ekonomické činnosti,

⁸⁰ SMEJKAL, V. a RAIS, K. *Řízení rizik ve firmách a jiných organizacích*. 3. vyd. Praha: Grada Publishing a. s., 2010. ISBN 80-2473-051-0.

⁸¹ tamtéž

⁸² DUCHÁČKOVÁ, E. *Principy pojištění a pojišťovnictví*. 3. vyd. Praha: Ekopress, 2009. ISBN 978-80-86929-51-4.

- chyby v řízení,
- nedbalost,
- technologická rizika,
- politická rizika,
- sociální rizika,
- rizika vyplývající z přírodního prostředí.

Ekonomický subjekt může riziko snížit svým chováním. Může se chovat opatrněji, být obezřetnější a přijímat různá preventivní opatření. Na druhou stranu může riziko odvrátit tím, že ho přenesení na pojišťovnu, která se o něj v případě realizace nahodilé události postará. Toto přenesení rizika nazýváme pojištěním, které je nejtypičtější metodou snižování rizika. Pojištění je v odvětví podnikání velice významné, neboť vznik nahodilé události může firmě způsobit značné ztráty a v extrémních případech až krach firmy. Správně zabezpečená firma, například formou pojištění pak optimalizuje náklady na existující rizika.

4.1 Obecná klasifikace rizik

Kobík Valihorová uvádí, že všechny podnikatelské subjekty se během svého podnikatelského života setkávají s mnoha riziky. Mezi ty nejčastější můžeme zařadit:⁸³

- **Úvěrové** (Jedná se o riziko nezaplacení pohledávky, tedy ztráty způsobené selháním partnera v případě, že partner nedostojí svým závazkům. Tyto závazky může nesplnit ze dvou důvodů, buď díky platební neschopnosti, nebo kvůli platební nevůli. Příčiny vzniku úvěrového rizika mají externí nebo interní původ⁸⁴);
- **Tržní** (Toto riziko představuje riziko ztráty, která vzniká změnami tržních cen. Vzniká na základě ekonomické reality daného trhu a velký vliv na něj má daňová

⁸³ KOBÍK VALIHOROVÁ, A. a K. MUŽÁKOVÁ. *Integrace evropských finančních trhů: Identifikace, klasifikace a analýza faktorů ovlivňujících integraci vybraných segmentů finančního sektoru České republiky*. Liberec: Vysokoškolský podnik Liberec, 2013. ISBN 978-80-7372-935-6.

⁸⁴ JÍLEK, J. *Finance v globální ekonomice I: Peníze a platební styk*. Praha: Grada Publishing a.s. 2013. ISBN 80-24738937

politika státu, míra inflace nebo úrokové sazby. Pod tržní riziko spadají čtyři hlavní rizika: riziko úrokové, akciové, komoditní a měnové.)⁸⁵;

- **Likvidní** (Likvidní riziko je rizikem ztráty ve chvíli, kdy má podnik nedostatek hotových peněžních prostředků. Spadá sem riziko financování a riziko tržní likvidity.);
- **Operační** (Významné a velmi těžko kvantifikovatelné riziko. Toto riziko by mělo být pod neustálým dohledem. Vzniká na základě operací podniku z důsledku provozních nedostatků.);
- **Obchodní** (Spadá sem právní riziko, riziko změn úvěrového hodnocení, reputační riziko, daňové riziko, regulační riziko, riziko měnové konvertibility a riziko pohromy.);
- **Systémové riziko** (Představuje riziko přenosu potíží z jedné instituce na celé odvětví. Jedná se o situaci, kdy jedna instituce není schopna dostat svým závazkům a díky tomu nejsou ani ostatní instituce schopny své závazky hradit. Názorným příkladem je pád americké investiční banky Lehman Brothers v září 2008.)

4.2 Klasifikace rizik v pojišťovnictví

Pojišťovny jsou podnikatelskými subjekty, a proto je postihují stejná rizika jako kterýkoliv jiný podnik, i přesto lze v pojišťovnictví nalézt rizika, která jsou charakteristická primárně pro toto finanční odvětví.

Dle Ducháčkové jsou těmito specifickými riziky:⁸⁶

- **Pojistně technické riziko** (V rámci pojistně technického rizika je třeba brát v úvahu velkého vlivu nahodilosti, tedy že rozsah pojistného plnění není ve většině případů předem znám. U tohoto rizika dochází ke vzniku kladných či záporných odchylek skutečnosti od kalkulace. Podle původu těchto odchylek pak rozlišujeme riziko nahodilé, riziko změn a riziko omylu.);

⁸⁵ NÝVLTOVÁ, R. Finanční řízení podniku. Praha: Grada Publishing a.s. 2010. ISBN 80-247-3158-4.

⁸⁶ Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2009/138/ES ze dne 25. Listopadu 2009 o přístupu k pojišťovací a zajišťovací činnosti a jejímu výkonu (Solventnost II). Dostupný z WWW: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2009:335:0001:0155:CS:PDF>

- **Riziko ze zajištění** (Toto riziko nese možnost nesolventnosti zajištětele, tedy problémy spojené s úhradou závazků zajišťovny vůči pojišťovně);
- **Riziko investičního portfolia** (Jedná se o riziko spojené s investováním rezerv pojišťovny. Hlavní otázkou je zde správný výběr investic, při dodržení zásady bezpečnosti);
- **Riziko nesolventnosti** (Na toto riziko je kladen velký důraz, jedná se o často zmiňované riziko v rámci systému Solventnost II. Představuje riziko neschopnosti pojišťovny dostát svým závazkům. Je nutné podotknout, že se nejedná o riziko likvidity).

4.3 Klasifikace rizik podle Solventnosti II

V rámci směrnice Evropského parlamentu a Rady 2009/138/ES ze dne 25. listopadu 2009 o přístupu k pojišťovací a zajišťovací činnosti a jejím výkonu, směrnice jinak nazývané Solventnost II, je určena klasifikace rizik následovně:

- **upisovacím rizikem** se rozumí riziko ztráty nebo nepříznivé změny hodnoty pojistných závazků v důsledku nepřiměřených předpokladů ohledně stanovení cen a rezerv;
- **tržním rizikem** se rozumí riziko ztráty nebo nepříznivé změny ve finanční situaci vyplývající přímo nebo nepřímo z kolísání úrovně a volatility tržních cen aktiv, závazků a finančních nástrojů;
- **úvěrovým rizikem** se rozumí riziko ztráty nebo nepříznivé změny ve finanční situaci vyplývající z kolísání úvěrového ratingu emitentů cenných papírů, protistran a jakýchkoli dlužníků, jimž jsou pojišťovny a zajišťovny vystaveny, v podobě selhání protistrany nebo rizika kreditního rozpětí nebo koncentrace tržních rizik;
- **operačním rizikem** se rozumí riziko ztráty vyplývající z nedostatečnosti nebo selhání vnitřních procesů, pracovníků a systémů nebo z vnějších událostí.

Do operačních rizik pak lze řadit⁸⁷:

- rizika spojená s podnikáním,
 - právní rizika,
 - riziko nesouladu s legislativou,
 - daňová rizika,
 - riziko selhání osob (např. riziko podvodů, riziko plynoucí z prodeje produktů, aj.),
 - riziko možného odlišného postupu při upisování rizika od upisovacích směrnic společnosti.
- **rizikem likvidity** se rozumí riziko, že pojišťovny a zajišťovny nejsou schopny vypořádat své investice a další aktiva za účelem vyrovnaní svých finančních závazků v okamžiku, kdy se stávají splatnými. V případě, že společnost nebude mít dostatek finančních prostředků, na úhradu svých závazků, pak to pro ni může znamenat⁸⁸:
- sankce za pozdní plnění,
 - finanční ztrátu z nevýhodného převodu finančních aktiv za peníze,
 - ztrátu nákladů na pořízení dodatečných aktiv, kterými závazky uhradila,
 - ohrožení dobré pověsti společnosti (v rámci managementu dobré pověsti).
- **rizikem koncentrace** se rozumí všechna vystavení rizikům s možnou ztrátou, která je dostatečně velká, aby ohrozila solventnost nebo finanční situaci pojišťoven a zajišťoven.

Po prostudování mnoha dokumentů jsem došla k závěru, že projekt Solventnost II oproti ostatním modelům hodnotí všechna rizika, se kterými se pojišťovny během své činnosti setkávají nejlépe. Tento model postihuje celou škálu rizik. Využívá kombinaci statistického a dynamického typu pojetí. V porovnání s ostatními modely je model

⁸⁷ BÖHM, A. a K. MUŽÁKOVÁ. *Pojišťovnictví a regulace finančních trhů*. 1. vyd. Praha: Professional Publishing, 2010. ISBN 978-80-7431-035-5.

⁸⁸ tamtéž

solventnosti založen na principech a pravidlech, které umožní přijetí nápravy v případě, že nastanou nepředvídatelné problémy.

Zhodnocení přínosu diplomové práce

Hlavním cílem předkládané diplomové práce bylo provést komparativní analýzu přístupů k risk managementu v pojišťovnictví a zhodnotit co pro tuto oblast přinesla novodobá finanční krize. Přístupy k risk managementu v pojistné praxi šly ruku v ruce s vývojem regulatorního rámce, jež ovlivnil chápání finančního zdraví institucí finančních trhů – zejména jsem se zaměřila na pojišťovny.

Důvody pro regulaci ve finančních službách mají své opodstatnění. Řada autorů se přiklání k základní regulaci, která by neměla vést k „přeregulovanosti“ trhu. Vývoj nového regulatorního rámce Solventnost II sahá až ke konci devadesátých let dvacátého století, dle tohoto vývoje můžeme sledovat složitost zavádění nového regulatorního opatření do národních legislativ. Nelze opomenout fakt, že právě regulatorní rámec by měl nastavit „mantinely“ zachování finančního zdraví těchto institucí. V novém regulatorním rámci lze tedy spatřovat významný posun v chápání pojmu „risk management“, v některých aspektech dokonce zasahuje a je ovlivňován i novým často zmiňovaným pojmem „managementem dobré pověsti“, na který jsou instituce působící na finančních trzích velice citlivé.

Risk management v novém regulatorním rámci Solventnost II klade velký důraz na správnou a včasnou identifikaci rizik – již není zahrnuta jen strana pasiv, ale i strana aktiv rozvahy pojišťoven. Od tohoto základního kroku se poté řídí i zbylé jeho fáze. V tomto lze spatřovat zásadní změnu chápání rizik v risk managementu pojišťoven.

Pojišťovny jsou jedny z institucí, které mají obecně velmi dobře zvládnutý risk management. To samo o sobě vyplývá z jejich podstaty činnosti. Solventnost II jim však umožní tuto kvalitu systému ještě umocnit. Jedná se totiž o podrobný a velmi propracovaný systém, který klade velký důraz na kapitálové zajištění rizik a velmi kvalitně zajištěnou identifikaci faktorů, jež mohou vést k negativním odchylkám od cíle.

Na jedné straně lze konstatovat, že díky implementaci této pokrokové směrnice bude risk management pojišťoven na velmi vysoké úrovni a zajistí více radikální pohled na způsob jejich řízení. Ucelený systém řízení rizik totiž představuje do značné míry velmi kvalitní

risk management a to především díky velkému důrazu na nové technologie zajišťující lepší správu rizik, například tím, že se zaměří na lepší a propracovanější analýzu rizik. Tato skutečnost je v dnešním rychle se rozvíjejícím světě plném nových technologií velmi důležitá.

Naopak na druhé straně je zavedení tohoto nového regulačního rámce do podnikání pojišťoven velice nákladné a může ohrozit některé pojišťovny s malým podílem na trhu na existenci. Často diskutovanou otázkou je rovněž potřebnost tohoto nového rámce s ohledem právě i na dopady novodobé finanční krize, jež pojišťovny v Evropě ustály bez velkých problémů. V tomto kontextu se přikláním spíše na stranu odpůrců zavádění tohoto regulačního rámce, jelikož jeho zavedení ze zbytečně drahé a rovněž i pro pojistný trh EU de facto nepotřebné, avšak nelze opomenout jeho i kladné stránky – důraz na kvalitní risk management.

Závěr

Nejen lidé, ale i pojišťovny jsou v průběhu svého „života“ vystaveny působení negativních vlivů, které v nich vyvolávají nejistotu a mohou tak vést k realizaci rizika, které může negativně ovlivnit jejich působení na trhu. Proto, aby byly pojišťovny před působením negativním vlivů chráněny, kupují si ochranu u zajišťoven, ve formě přenosu svých rizik na tuto specializovanou instituci. Pojišťovna tak pojistí část upsaných rizik u zajišťovny. Bohužel musím konstatovat, že i zajišťovny jsou pouze instituce, které se setkávají s riziky, a proto ne vždy jsou zcela schopny dostát svým závazkům. Tato skutečnost může být jedním z důvodů, proč se pojišťovny snaží před riziky chránit samy. Nejen, že povinně vytváří rezervy v případě, pro případ rizika hospodářských výkyvů. Na druhou stranu věnují velkou pozornost dobře zvládnutému risk managementu, který umožní včas identifikovat riziko a předejde tak překvapení v případě realizace události ničivých rozměrů. Risk management umožní včasné a účinně reagovat na toto riziko.

Na vývoj risk managementu měla významný vliv Evropská unie, která díky snaze vytvořit dobře fungující jednotný trh vytvořila mnoho směrnic a vyhlášek upravující vzájemné fungování finančních institucí na území členských států. Mezi tu nejvýznamnější směrnicí patří směrnice Evropského parlamentu a Rady 2009/138/ES ze dne 25. Listopadu 2009 o přístupu k pojišťovací a zajišťovací činnosti a jejímu výkonu (Solventnost II). Implementace tohoto systému byla velmi náročná, a proto trvala několik let. V platnost vstoupila až v loňském roce a nyní dochází k jeho plné synchronizaci s pojistným trhem. Až se pojišťovny a zajišťovny s tímto modelem plně „zžijí“, směrnice umožní objektivní posouzení a zhodnocení finančního zdraví pojišťoven. Tento systém je zásadním krokem k modernímu systému řízení rizik a klientům pojišťoven tak bude moci zajistit větší jistotu. Díky skvělé propracovanosti v postupech a metodách zajišťuje vytvoření velmi kvalitně působícího pojistného trhu. Oproti všem ostatním modelům, se kterými bylo možné se doposud setkat, je tento model nadčasový a zásadně ovlivňuje řízení rizik. Na druhou stranu je však nutné podotknout, že model nese i svá negativa a jen čas ukáže, zda tento systém bude schopen odhalit i nedostatky v hospodaření pojišťoven.

V první kapitole byly vysvětleny nejdůležitější definice vztahující se k této diplomové práci. Nejprve jsem vysvětlila pojem pojišťovnictví, včetně popisu jeho vývoje

jak v celosvětovém tak v územním měřítku. Dále byly vysvětleny pojmy pojištění, pojistný trh a v závěru kapitoly popsán systém regulace a dozoru v pojišťovnictví.

Druhá kapitola popisuje vývoj přístupu Evropské komise k risk managementu v odvětví pojišťovnictví. Jedná se o stěžejní kapitolu této práce. Na začátku kapitoly jsem pro ucelenější pochopení principu jednotného trhu stručně popsala vývoj vzniku Evropské unie a následně jsem navázala na rozbor nejdůležitější směrnice ovlivňující řízení rizik v pojišťovnictví Solventnost II. Směrnice Solventnost II je přední evropský regulační rámec pro pojišťovny a zajišťovny a představuje zásadní změnou ve srovnání se současným způsobem dozoru a regulace v oblasti pojišťovnictví. Není jenom změnou v této oblasti, ale přichází s inovací v oblasti řízení rizik, celkově představuje komplexní přístup k risk managementu. Zároveň udává vysoké požadavky na vnitřní kontrolu pojišťoven (ORSA) a v neposlední řadě se snaží o to, aby pojišťovny apelovaly na utváření vlastních modelů pro výpočet kapitálových požadavků. I přesto, že není možné, aby práce tohoto rozsahu pojmula vyčerpávající popis celého regulatorního režimu, jsem přesvědčena, že poskytuje přehledný celek poukazující na tuto problematiku. V závěru této kapitoly jsem se zaměřila na vliv novodobé finanční krize na oblast risk managementu včetně popisu jejího průběhu, příčin vzniku a dopadl, které měla nejen na pojišťovny, ale celý Evropský trh. Jelikož tato krize ukázala, že současné řízení rizik není ve finančních institucích dostatečně propracované lze předpokládat, že díky plné implementaci systému Solventnost II, dostane risk management v pojišťovnictví větší váhu.

Za účelem vyjádření potřebnosti risk managementu jsem ve třetí kapitole uvedla podrobnější rozbor tohoto pojmu. Uvedla jsem nejen vývoj samotného řízení rizik, ale také stručně popsala fáze, kterými management řízení rizika prochází.

V poslední kapitole jsem provedla analýzu a komparaci přístupů ke klasifikaci rizik v odvětví pojišťovnictví. Stručně jsem vysvětlila pojem riziko a uvedla několik druhů klasifikace rizik pro ucelenější pohled na to, jak se liší rizika, se kterými se setkávají běžné podniky a se kterými se setkávají pojišťovny. Díky této představě lze obě klasifikace lépe srovnat. V této kapitole jsem se opět vrátila ke směrnici Solventnost II, které umožnila nahlédnout do klasifikace rizik v pojišťovnictví z jejího pohledu a ukázala, že oproti ostatním modelům poskytuje díky široké škále rizik ucelený pohled na řízení rizika.

Hlavním cílem této práce bylo přiblížení pojmu risk management a analýza nových aspektů, které mají vliv na vývoj tohoto vědního oboru. Tento cíl byl splněn postupným rozebráním pojmů a vývoje risk managementu v jednotlivých kapitolách a především rozebráním stěžejního dokumentu pro danou oblast, směrnice Solventnost II

Seznam použité literatury

Citovaná literatura

AS/NZS 4360: Enterprise Risk Management. In: Risk analysis Consultants [online]. 2008 [cit. 2013-03-14]. Dostupný z WWW: http://www.rac.cz/rac/homepage.nsf/CZ/AS_NZS_4360.

BALDWIN, R. a CH. WYPLOSZ. *Ekonomie evropské integrace*. 4. vyd. Praha: Grada Publishing a.s. 2013. ISBN 80-247-4568-2.

BALUCH, F.; MUTENGA, S.; PARSONS, CH. Insurance, systemic risk and the financial crisis, [online]. London 2010. [vid. 18. 4. 2014]. Dostupný z WWW: http://recanati.tau.ac.il/v1/_Uploads/689Parsons.pdf

BARROSO, J. M. D. *Opening remarks*. [online]. In: Vláda České republiky. 2009 [cit. 2013-12-04]. Dostupný z WWW: http://www.vlada.cz/assets/media-centrum/aktualne/proslov-J--M--Barroso_EN.pdf

BÖHM, A. a K. MUŽÁKOVÁ. *Pojišťovnictví a regulace finančních trhů*. 1. vyd. Praha: Professional Publishing. 2010. ISBN 978-80-7431-035-5.

BOWLES, S. *What are Solvency I and Solvency II*. [online]. In: Sharonbowles. 2011 [cit. 2013-11-04]. Dostupný z WWW: <http://sharonbowles.org.uk/en/article/2011/489873/what-are-solvency-i-and-solvency-ii>

CIPRA, T. *Pojistná matematika*. 2. Vyd. Praha: Ekopress, s.r.o. 2006. ISBN 80-86929-11-6. Str. 30.

ČERNOHORSKÝ, J. a P. TEPLÝ. *Základy financí*. Praha: Grada Publishing, a.s. 2011. ISBN 80-247-7463-1.

DAŇHEL, J. et al. *Pojistná teorie*. 2. vyd. Praha: Professional Publishing, 2006. ISBN 80-86946-00-2. Str. 45.

DUBSKÁ, D. *Dopady světové finanční a hospodářské krize na ekonomiku ČR*. [online]. In: Český statistický úřad. 2011 [cit. 2013-07-23]. Dostupný z WWW: [http://www.czso.cz/csu/2010edicniplan.nsf/t/0F00525F18/\\$File/115610j.pdf](http://www.czso.cz/csu/2010edicniplan.nsf/t/0F00525F18/$File/115610j.pdf)

DUCHÁČKOVÁ, E. *Principy pojištění a pojišťovnictví*. 3. Vyd. Praha: Ekopress, 2009. ISBN 978-80-86929-51-4.

Economic Crisis in the Unit States. [online]. THE FINANCIAL CRISIS INQUIRY COMMISON. [vid. 2013-10-09]. ISBN 978-0-16-087727-8. Dostupné z: <http://www.fcic.gov/report>.

EUROPEAN COMMISSION (Internal Market and Services DG). *Solvency II: Frequently Asked Questions (FAQs)*. [online]. In: European Commission [cit. 2013-12-05]. Dostupný z WWW:http://ec.europa.eu/internal_market/insurance/docs/solvency/solvency2/faq_en.pdf

Framework for crisis management in the financial sector. [online]. In: Europa 2011 [cit. 2013-05-03]. Dostupný z WWW: http://europa.eu/legislation_summaries/internal_market/single_market_services/financial_services_banking/mi0062_en.htm

GOVERNMENT PRINTING OFFICE. *The financial crisis inquiry report: Final report of the national commission on the causes of the financial and economic crisis in the United states*. [online]. 2011 [cit. 2013-05-03]. Dostupný z WWW: <http://www.gpo.gov/fdsys/pkg/GPO-FCIC/content-detail.html>.

GURRIA, A. *Building a sustainable recovery: the OECD experience..* In: Leeds University Business School. [online]. 2010 [cit. 2013-08-10]. Dostupný z WWW: <http://business.leeds.ac.uk/news-events/building-a-sustainable-recovery-the-oecd-experience/>

HISTORIE POJIŠŤOVNICTVÍ. In: Broken team. [online]. 2013 [cit. 2013-08-10]. Dostupný z WWW: <http://www.brokerteam.cz/historie>

HISTORIE POJIŠŤOVNICTVÍ. In: Broken team. [online]. 2013 [cit. 2013-08-10]. Dostupný z WWW: <http://edu.uhk.cz/~jindrvo1/predmety/?p=pojis&page=historie>

JÍLEK, J. *Finance v globální ekonomice I: Peníze a platební styk*. Praha: Grada Publishing a.s. 2013. ISBN 80-24738937.

KAFKA, T. *Průvodce pro interní audit a risk management*. Praha: C H Beck, 2009. ISBN 80-7400-121-0.

KOBÍK VALIHOROVÁ, A. a K. MUŽÁKOVÁ. *Integrace evropských finančních trhů: Identifikace, klasifikace a analýza faktorů ovlivňujících integraci vybraných segmentů finančního sektoru České republiky*. Liberec: Vysokoškolský podnik Liberec, 2013. ISBN 978-80-7372-935-6.

KOHOUT, P. *Finance po krizi*. Praha: Grada Publishing a. s., 2011. ISBN 80-2474-019-2.

KOLEKTIV AUTORŮ, *Vybrané kapitoly z pojišťovnictví*. 2. Vyd. Praha: Česká asociace pojišťoven 1999.

KOLEKTIV AUTORŮ, *Pojistné rozpravy 4*. [online]. In: Pojistný ozbor. 1999 [cit. 2013-11-04]. Dostupný z WWW: http://www.pojistnyobzor.cz/pojistne-rozpravy/Archiv/Cisla/1998/Pojistne_Rozpravy_1998_4.pdf

KOMÁRKOVÁ, Z. a M. GRONYCHOVÁ. *Research and Policy notes2*. [online]. In: CNB. 2012 [vid. 2013-12-04]. Dostupný WWW: http://www.cnb.cz/miranda2/export/sites/www.cnb.cz/en/research/research_publications/irpn/download/rpn_2_2012.pdf

KOTLER, P. WONG, V. SAUNDERS, J. ARMSTRONG, G. *Moderní marketing*. 1. vyd. Praha: Grada publishing, 2007. ISBN 80-24715-45-7. Str. 428.

KPMG. *Solvency II Briefing*. [online]. 2007 [vid. 2013-04-01]. Dostupný z WWW: http://us.kpmg.com/microsite/fslibrarydotcom/docs/Solvency_II_Briefing_Edition_3.pdf

KPMG. *Solvency II*. [online]. 2011 [vid. 2013-03-21]. Dostupný z WWW: <https://www.kpmg.com/US/en/IssuesAndInsights/ArticlesPublications/Documents/solvency-II.pdf>

LAROSIÈRE, J. *The high-level group on financial supervision in the EU*. [online]. In: Vláda České republiky. 2012 [vid. 2013-12-05]. Dostupný z WWW: http://www.vlada.cz/assets/media-centrum/aktualne/Statement-EC_en.pdf

LEAMER, E. *Housing IS the Business Cycle*. NBER Working Paper NO. 13428, september 2007.

Lisabonská smlouva. [online]. [vid.. 2013-12-10]. Dostupný z WWW: http://europa.eu/legislation_summaries/institutional_affairs/treaties/lisbon_treaty/ai0033_cs.htm

MERNA, T. a AL-THANI, F.F. *Coorporate risk management*. 2. vyd. 2008. ISBN 04-7051-833-2.

Nezaměstnanost. [online]. In: finance.cz [vid. 2013-12-02]. Dostupný z WWW: <http://www.finance.cz/makrodata-eu/eu-svet/svetove-makroukazatele/nezamestnanost/>

NOLON, M. *Risk management agter the Credit Crisis: Top Issues to Tackle Now*. In: Databáze proquest. [online]. January 2010 [cit. 2013-12-01]. Dostupný z WWW: <http://search.proquest.com/docview/209784192/142A4AD51FA2D41968E/6?accountid=17116>

NÝVLTOVÁ, R. *Finanční řízení podniku*. Praha: Grada Publishing a.s. 2010. ISBN 80-247-3158-4.

OBSTFELD, M. and ROGOFF, K. *Global Imbalances and the Financial Crisi*. In: *Econometries Laboratory Software Archive*.. [online]. 2009 [vid. 2013-04-10]. Dostupný z WWW: <http://elsa.berkeley.edu/~obstfeld/santabarbara.pdf>

PAOLINI, E. *Bibliografia altiero spinelli*. [online]. [vid.. 2013-12-11]. Dostupný z WWW: http://www.altierospinelli.it/altiero_spinelli/index.php

POLOLÁNÍK, L. *Finanční krize – jak to začalo*. [online]. 2008 [vid. 2013-10-11]. Dostupný z WWW: <http://finance.cz/zpravy/finance/1951113-financni-krize-jak-to-zacalo/>.

POLOUČEK, S. *Peníze, banky, finanční trhy*. Nakladatelství C H Beck. 2009. ISBN 80-74001520.

Právní rámce. [online]. In: MFCR. 2013 [vid. 2014-02-04]. Dostupný z WWW: <http://www.mfcr.cz/cs/soukromy-sektor/regulace/pojistovnictvi/pravni-ramce>

Reálný HDP na obyvatele – míra růstu a údaje ve stálých cenách. [online]. In: Český statistický úřad 2014 [vid. 2014-04-04]. Dostupný z WWW: <http://apl.czso.cz/pll/eutab/html.h?ptabkod=tsdec100>

Reforma finančního systému. [online]. In: europa. 2010 [vid. 2013-12-04]. Dostupný z WWW: http://europa.eu/legislation_summaries/internal_market/single_market_services/financial_services_general_framework/ec0011_cs.htm

SINGER, M. *Dohled ČNB nad finančním trhem*. [online]. In: ČNB. 2006 [vid. 2013-12-12]. Dostupný z WWW: http://www.cnb.cz/cs/verejnost/pro_media/clanky_rozhovory/media_2006/cl_06_061220.html

SMEJKAL, V. a RAIS, K. *Řízení rizik ve firmách a jiných organizacích*. 3. vyd. Praha: Grada Publishing a. s.. 2010. ISBN 80-2473-051-0.

Směrnice Rady 92/49/EHS ze dne 18. Června 1992 (třetí směrnice o neživotním pojištění).

Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2009/138/ES ze dne 25. Listopadu 2009 o přístupu k pojišťovací a zajišťovací činnosti a jejímu výkonu (Solventnost II). Dostupný z WWW: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.douri=OJ:L:2009:335:0001:0155:CS:PDF>

TICHÝ, M. *Ovládání rizika: analýza a management*. 1. vyd. Praha: Nakladatelství C H Beck, 2006. ISBN 80-7179-415-5.

URBAN, L. *Stručná historie vnitřního trhu*. [online]. In: Euroskop.cz [vid. 2014-02-10]. Dostupný z WWW: <https://www.euroskop.cz/8732/sekce/strucna-historie-vnitriho-trhu/>

Vyšla dlouho očekávaná zpráva EK o finančním dohledu. [online]. In: Vláda České republiky. 2009 [vid. 2014-02-06]. Dostupný z WWW: <http://www.vlada.cz/cz/evropske-zalezitosti/aktualne/vysla-dlouho-ocekavana-zprava-ek-o-financnim-dohledu-54238/>

Vývoj Eu. [online]. [vid. 2014-02-20] Dostupný z WWW: <http://www.evropa2045.cz/hra/napoveda.php?kategorie=6&tema=56>

Vývoj inflace. [online]. In: finance.cz [vid. 2013-12-02]. Dostupný z WWW: <http://www.finance.cz/makrodata-eu/eu-svet/svetove-makroukazatele/inflace/>

Vývoj smlouvy o přistoupení. [online]. [vid. 2014-02-10] Dostupný z WWW: http://www.rozhlas.cz/evropskaunie/dokumenty/_zprava/70785

WINSTON CHURCHILL SPEECH. [online]. [vid. 2014-02-20]. Dostupný z WWW: http://www.coe.int/t/dgal/dit/ilcd/archives/selection/churchill/ZurichSpeech_en.asp#TopOfPage

WOODS, T. E. *Meltdown*. Regnery Publishing, 2009. ISBN 15-9698-106-7.

Zákon č. 6/1993 Sb., o České národní bance, ve znění pozdějších předpisů, a dalšími právními předpisy. Dostupný z WWW: http://www.cnb.cz/miranda2/export/sites/www.cnb.cz/cs/legislativa/zakony/download/zakon_o_cnb.pdf

Zákon č. 363/1999 Sb., o pojišťovnictví. Dostupný z WWW: <http://business.center.cz/business/pravo/zakony/pojistovnictvi/>

Zákon č. 38/2004 Sb. o pojišťovacích zprostředkovatelích a likvidátorech pojistných událostí

ZEMÁNEK, J. *Hypoteční krize v USA. Příčiny, průběh, následky*. In: Euroekonom. [online]. 2008 [vid. 2013-08-09]. Dostupný z WWW: <http://www.euroekonom.cz/analyzy-clanky.php?type=jz-usa-hypoteky2>

Bibliografie

BLAND, D. *Pojištění: Principy a praxe*. 1. vyd. Praha: Česká asociace pojišťoven. 1997.

BÖHM, A. *Ekonomika a řízení pojišťoven v podmínkách po vstupu České republiky do Evropské unie*. 1. vyd. Praha: Aspi Publishing. 2004. ISBN 80-7357-020-3.

CIPRA, T. *Zajištění a přenos rizik v pojišťovnictví*. 1. vyd. Praha: Grada Publishing, a.s. 2004. ISBN 80-247-0838-8.

DUCHÁČKOVÁ, E. a J. DAŇHEL. *Pojistné trhy: Změny v postavení pojišťovnictví v globální éře*. 1. vyd. Praha: Professional Publishing, 2012. ISBN 978-80-7431-078-2.

DUCHÁČKOVÁ, E. a J. DAŇHEL. *Teorie pojistných trhů*. 1. vyd. Praha: Professional Publishing, 2010. ISBN 978-80-7431-015-7.

KVARDOVÁ, L. *Režim Solventnosti II: Příležitost, nebo hrozba?* Pojistné obzor. Praha: Česká asociace pojišťoven, 2010, roč. 2010, č. 1. ISSN 0032-2393.

ONDER, Š. *Dopady finanční krize na řízení rizik pojišťoven*. Český finanční a účetní časopis. Praha: Vysoká škola ekonomická v Praze, 2010, roč. 2010, č.3, s. 2948. ISSN 1802-2002.

SCHENK, M. *Obstojí technické rezervy českých pojišťoven pohledem Solvency II?* Pojistný obzor. Praha: Česká asociace pojišťoven, 2010, roč. 2010, č. 3. ISSN 0032-2393.

SÍKORA, T. *Lepší žádná regulace než špatná*. Pojistný obzor. Praha: Česká asociace pojišťoven, 2011, roč. 2011, č. 1. ISSN 0032-2393.